

ANALÝZA STAVU ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC ZA ROK 2023 A PROJEKTY NA PODPORU ČÍTANIA

Rozália Cenigová

VYMEDZENIE A SPÔSOB REALIZÁCIE ŠTÁTNEHO ŠTATISTICKÉHO ZISŤOVANIA

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo školstva“) v zmysle zákona č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov vykonáva každoročne štátne štatistické zisťovanie v oblasti školských knižníc. Štatistické zisťovanie sa riadi Programom štátnych štatistických zisťovaní, ktorý zostavuje Štatistický úrad Slovenskej republiky v súčinnosti s ministerstvom školstva. Štátne štatistické zisťovanie za oblasť školských knižníc je realizované prostredníctvom ročného štatistického *Výkazu o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01*¹ (ďalej len „štatistický výkaz“). Spravodajskou jednotkou štatistického zisťovania je **základná škola, gymnázium, stredná odborná škola, konzervatórium alebo škola pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**, ktorej organizačným útvarom je školská knižnica. Škola vyplňa štatistické údaje prostredníctvom elektronického štatistického zisťovania ministerstva školstva. Koordináciou a zabezpečením všetkých úloh a povinností súvisiacich s výkonom štatistického zisťovania je poverené Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky (ďalej len „CVTI SR“) v spolupráci s regionálnymi úradmi školskej správy v sídle kraja (ďalej len „RÚŠŠ“).

VÝSLEDKY ŠTÁTNEHO ŠTATISTICKÉHO ZISŤOVANIA

Základom pre vypracovanie tohto dokumentu boli štatistické údaje, ktoré vykázali školské knižnice v štatistickom výkaze za rok 2023. Školské knižnice pri vyplňovaní štatistických výkazov prevzali súhrnné údaje z odbornej evidencie a z doplnujúcej evidencie, ktoré priebežne viedli počas kalendárneho roka a ktoré uzatvorili k 31. decembru 2023.

Doplňujúcimi materiálmi pri vypracúvaní analýzy boli platné právne predpisy z oblasti knihovníctva, metodické odporúčania, interné správy a poznatky metodiky pre školské knižnice. Súčasť analýzy tvoria takisto zapracované poznatky, ktoré boli získané metódikou pre školské knižnice zo **438 poskytnutých odborných konzultácií** počas zberu štatistických údajov od 8. januára 2022 do 29. februára 2024, a rovnako aj informácie z printových a elektronických médií, riadené telefonické rozhovory s vybranými zriaďovateľmi školských knižníc a so školskými knihovníkmi.

Jadro analýzy tvoria aktuálne informácie o stave knižničného fondu, používateľoch, výpožičkách a službách, vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatiach, informačných technológiách, zamestnancoch školských knižníc a hospodárení školských knižníc. Súčasťou

¹ Značka výkazu Škol (MŠVVŠ SR) nebola zmenená na Škol (MŠVVaM SR), pretože k zmene názvu ministerstva školstva došlo z dôvodu rozšírenia jeho zamerania až 1. februára 2024.

analýzy sú uvedené inšpiratívne a obdivuhodné príklady dobrej praxe zo školských knižníc a podnetné informácie o pozoruhodných projektoch, ktoré boli zamerané na rozvoj jazykovej kultúry a čitateľskej gramotnosti žiakov v Slovenskej republike a v Českej republike a ktoré zorganizoval Národný inštitút vzdelávania a mládeže (ďalej len „NIVaM“). Analýzu dopĺňa stručný prierez vybraných činností NIVaM pre školské knižnice za kalendárny rok 2023, zhrnutie výrazne pozitívnych zistení a najčastejšie sa vyskytujúcich negatívnych zistení v oblasti zabezpečenia prevádzky a činnosti školských knižníc a návrh opatrení na skvalitnenie úrovne zabezpečenia prevádzky a činnosti školských knižníc.

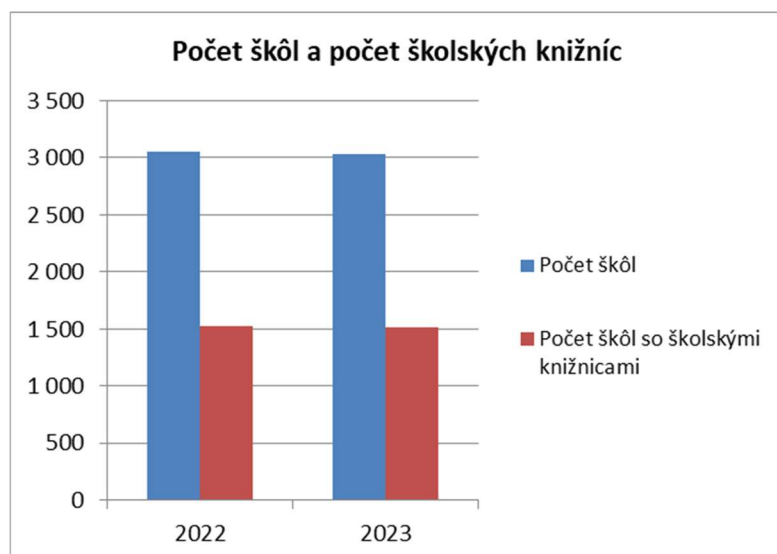
POČET ŠKÔL A ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

Podľa celkového sumáru štatistického zisťovania bolo k 31. decembru 2023 evidovaných **1 516 školských knižníc**, ktoré boli zriadené v súlade so **zákom č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 (ďalej len „zákon o knižniciach“)**. Školské knižnice boli súčasťou 1 516 základných škôl, gymnázií, stredných odborných škôl, konzervatórií a škôl pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej len „školy“). Uvedeným školám poskytovali informačné a dokumentačné zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacích potrieb (tabuľka 1).

Tabuľka 1 Počet škôl a školských knižníc v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Počet škôl	3 050	3 036	-0,52
Počet škôl so školskými knižnicami	1 525	1 516	-0,39
z toho integrované s verejnou knižnicou	23	23	0,00

Graf 1 Počet škôl a počet školských knižníc v rokoch 2022 a 2023

Po trinásťkrát sa uskutočnil adresný zber štatistických údajov o školských knižniciach, a to na základe **webového registra**, ktorý bol vytvorený z identifikačných údajov o školských knižniciach, ktoré systematicky vedie NIVaM v **Adresári školských knižníc v Slovenskej republike**. Do webovej aplikácie mali teda prístup len tie školy, ktorých školské knižnice boli zároveň zaevidované v uvedenom Adresári školských knižníc v Slovenskej republike a v **Zozname knižníc Slovenskej republiky**, ktorý vedie Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“), a to na základe zaslaného tlačiva *Oznámenie o zriadení knižnice a návrh na zápis do zoznamu knižníc*.

V priebehu roka 2023 bolo zrušených **11 školských knižníc**, a to v dôsledku **vyradenia 10 škôl** zo siete škôl a školských zariadení ministerstvom školstva a **zrušenia 1 školskej knižnice z dôvodu nezáujmu školy o podporu tvorivého vzdelávania a kreatívneho čítania**.

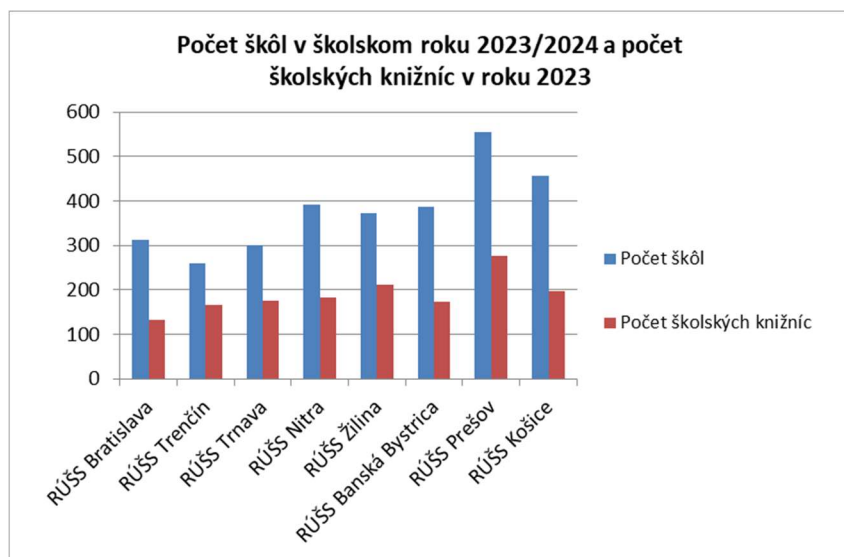
V sledovanom štatistickom období boli zriadené **2 školské knižnice**.

Z celkového počtu **3 036 škôl** evidovaných v sieti škôl a školských zariadení ministerstva školstva v školskom roku 2023/2024 nemalo zriadenú školskú knižnicu v súlade s platnou legislatívou **približne 50 % škôl**. Tieto školy využívali na informačné a dokumentačné zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacích potrieb prevažne svoje kabinetné zbierky kníh (tabuľka 2 a graf 2). Niektoré základné školy využívali aj knižnično-informačné služby pobočiek verejných knižníc, ktoré boli zriadené v ich priestoroch a ktoré poskytovali knižnično-informačné služby buď denne, alebo len jeden deň v týždni.

Tabuľka 2 Počet škôl v školskom roku 2023/2024 a počet školských knižníc v roku 2023 v rámci RÚŠS v sídle kraja

Ukazovateľ	Počet škôl	Počet školských knižníc	%
RÚŠS Bratislava	313	133	42
RÚŠS Trenčín	261	166	64
RÚŠS Trnava	300	176	59
RÚŠS Nitra	391	183	47
RÚŠS Žilina	372	211	57
RÚŠS Banská Bystrica	388	173	45
RÚŠS Prešov	554	277	50
RÚŠS Košice	457	197	43
Spolu Slovenská republika	3 036	1 516	50

Graf 2 Počet škôl v školskom roku 2023/2024 a počet školských knižníc v roku 2023 v rámci RÚŠS v sídle kraja

KNIŽNIČNÝ FOND

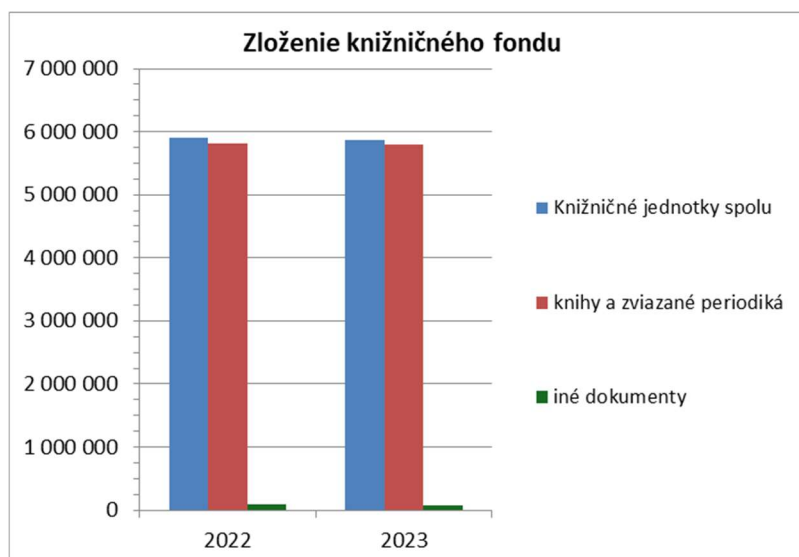
Školské knižnice k 31. decembru 2023 evidovali v prírastkových zoznamoch **5 861 703 knižničných jednotiek** (tabuľka 3). Po prepočítaní uvedeného počtu knižničných jednotiek s počtom školských knižníc pripadlo na 1 školskú knižnicu približne **3 867 knižničných jednotiek**, čo je len o 1 knižničnú jednotku viac ako v roku 2022. Je potrebné podotknúť, že z celkového počtu 1 516 školských knižníc evidovalo vo svojom knižničnom fonde až **11 školských knižníc** menej ako 200 knižničných jednotiek. V predchádzajúcich rokoch to bolo vždy o 1 školskú knižnicu viac.

Tabuľka 3 Knižničný fond v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Knižničné jednotky spolu	5 895 999	5 861 703	-0,58
z toho knihy a zviazané periodiká	5 805 266	5 791 792	-0,23
Počet titulov dochádzajúcich periodík	881	747	-15,21
Ročný prírastok knižničných jednotiek	122 443	103 579	-15,41
Úbytky knižničných jednotiek	91 894	78 361	-14,73

Z celkového počtu 1 516 školských knižníc len **361 školských knižníc** (24 %) v štatistických výkazoch vykázalo okrem kníh a zviazaných periodík aj audiovizuálne, elektronické a iné špeciálne dokumenty (graf 3). Pre porovnanie v roku 2022 to bolo **396 školských knižníc** (26 %) a v roku 2021 až **457 školských knižníc** (30 %). Na základe uvedeného možno predpokladať, že pokles vykázaných audiovizuálnych, elektronických a iných špeciálnych dokumentov pretrváva len v dôsledku štatistického omylu pri vyplňovaní knižničných jednotiek do nového samostatného výkazu, v ktorom už nie sú uvedené zvlášť štatistické ukazovatele pre audiovizuálne a elektronické dokumenty a pre iné špeciálne dokumenty.

Graf 3 Zloženie knižničného fondu v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Počet knižničných jednotiek po prepočítaní s celkovým počtom registrovaných používateľov sa oproti predchádzajúcemu roku znížil o **1 knižničnú jednotku**. Na **jedného registrovaného používateľa** pripadlo približne **24 knižničných jednotiek**.

Naopak, počet knižničných jednotiek po prepočítaní s celkovým počtom potenciálnych používateľov zostal rovnaký ako za predchádzajúce štatistické obdobia. Na **jedného potenciálneho používateľa** pripadlo približne **12 knižničných jednotiek**.

Počet **titulov dochádzajúcich periodík** po prepočítaní na 1 školskú knižnicu predstavoval **0,49 titulu**. Oproti predchádzajúcemu roku je to nepatrný pokles o 0,09 titulu. Je potrebné dodať, že školské knižnice do počtu titulov dochádzajúcich periodík započítavajú len tie noviny a časopisy, ktoré priamo odoberajú do svojich priestorov.

Školské knižnice realizovali akvizíciu knižničného fondu v súlade so špecializáciou svojej školy, s obsahom svojho školského vzdelávacieho programu, učebnými osnovami, regionálnou príslušnosťou, jazykovými znalosťami a informačnými potrebami svojich používateľov. Dopĺňovanie robili formou nákupu, darom alebo inak (napr. náhradou za stratený knižničný dokument, bezodplatným prevodom).

Negatívnou správou je, že pretrváva **pokles ročného prírastku knižničných jednotiek**. Relatívne dobrou správou je, že kým v roku 2022 to bol pokles až o 34 %, tak v roku 2023 je to približne len o **15 %**. Ročný prírastok totiž v roku 2022 nevykázalo až 621 školských knižníc (približne 41 %) a v roku 2023 to bolo **594 školských knižníc** (približne 39 %).

Za povšimnutie stojí skutočnosť, že **najväčší pokles** ročného prírastku knižničných jednotiek v porovnaní s predchádzajúcim štatistickým obdobím pritom zaznamenali v klesajúcom poradí:

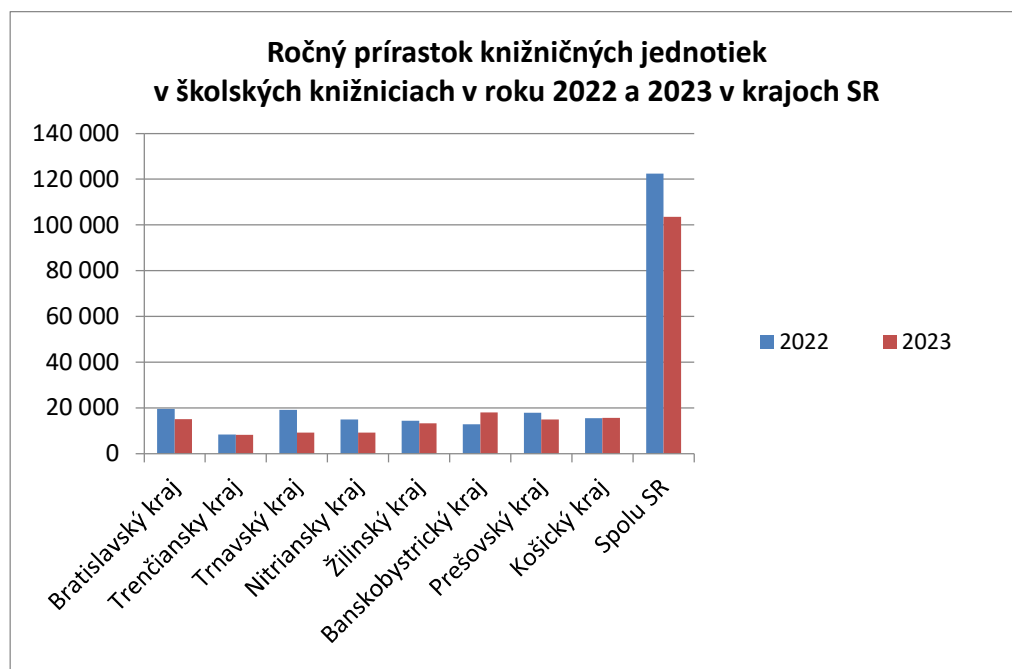
- školské knižnice z Trnavského kraja **pokles o 51,64 %** (v roku 2022 nárast o 8,18 % a v roku 2021 nárast až o 193,37 %),

- školské knižnice z Bratislavského kraja **pokles o 22,97 %** (v roku 2022 nárast o 7,83 % a v roku 2021 nárast o 27,86 %),
- školské knižnice z Nitrianskeho kraja **pokles o 38,56 %** (v roku 2022 nárast o 10,03 % a v roku 2021 nárast o 7,20 %),
- školské knižnice z Prešovského kraja **pokles o 16,10 %** (v roku 2022 nárast o 43,86 % a v roku 2021 nárast až o 193,37 %),
- školské knižnice zo Žilinského kraja **pokles o 7,60 %** (v roku 2022 nárast o 64,72 % a v roku 2021 nárast o 127,73 %),
- školské knižnice z Trenčianskeho kraja **pokles o 1,86 %** (v roku 2022 nárast o 62,65 % a v roku 2021 nárast o 120,02 %),
- školské knižnice z Košického kraja **nárast o 1,05 %** (v roku 2022 nárast o 38,15 % a v roku 2021 nárast o 91,99 %),
- školské knižnice z Banskobystrického kraja **nárast o 40,81 %** (v roku 2022 nárast o 17,24 % a v roku 2021 nárast o 142,86 %).

Tabuľka 4 Ročný prírastok knižničných jednotiek v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023 v krajoch Slovenskej republiky

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Bratislavský kraj	19 593	15 093	-22,97
Trenčiansky kraj	8 326	8 171	-1,86
Trnavský kraj	19 088	9 231	-51,64
Nitriansky kraj	14 994	9 213	-38,56
Žilinský kraj	14 317	13 229	-7,60
Banskobystrický kraj	12 819	18 051	+40,81
Prešovský kraj	17 872	14 995	-16,10
Košický kraj	15 434	15 596	+1,05
Spolu Slovenská republika	122 443	103 579	-15,41

Graf 4 Ročný prírastok knižničných jednotiek v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023 v krajocho Slovenskej republiky

Ročný prírastok po prepočítaní na jedného registrovaného používateľa bol **0,43 knižničnej jednotky**. Oproti roku 2022 sa znížil o 0,10 knižničnej jednotky. Uvedený ročný prírastok predstavuje približne **14 % z optimálneho ročného prírastku**. *Model školskej knižnice* totiž odporúča školským knižniciam, aby každý rok zakúpili 3 knižničné jednotky (zväzky) na jedného registrovaného používateľa.

Je potrebné povedať, že školské knižnice získali najväčší prírastok knižničných jednotiek napríklad:

- z eurofondovej výzvy zameranej **na budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách** v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu Ministerstva investícií regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky. Na nákup knižničného fondu pre jednu školskú knižnicu bol stanovený limit 37 500 €².
- z dopytovo-orientovanej výzvy ministerstva školstva **Čitateľská, matematická a prírodovedná gramotnosť na gymnáziu**,
- z národného projektu **Podpora digitálnej transformácie vzdelávania**,

² Prioritnou osou uvedenej eurofondovej výzvy je *lahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám*. Jej špecifickým cieľom je *zlepšenie kľúčových kompetencií žiakov základných škôl*. Celková alokácia na výzvu je **54 634 430 €**. Pri školskej knižnici boli stanovené celkové oprávnené výdavky v sume **52 450 €**. Na technické a technologické vybavenie školskej knižnice bol stanovený limit 6 900 €, na knižničný fond bol stanovený limit 37 500 € a na nábytok bol stanovený limit 8 050 €. Spolu bolo podporených 158 školských knižníc. Oprávnenými prijímateľmi financií sú organizácie štátnej správy, obce, samosprávne kraje, mimovládne organizácie a subjekty štátnej správy.

- z rozvojového projektu ministerstva školstva *Čítame pre radosť*³.

V roku 2023 vykázalo **18 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami** (78 %) z celkového počtu 23 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami ročný prírastok knižničných jednotiek. V roku 2022 vykázalo ročný prírastok knižničného fondu len 16 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami (70 %). Pre zaujímavosť uvádzame, že v roku 2021 školské knižnice integrované s verejnými knižnicami dosiahli nárast ročného prírastku knižničných jednotiek až o 297,99 %, a to vďaka realizácii eurofondovej výzvy zameranej *na budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách*. Za výrazne negatívnu správu považujeme skutočnosť, že až **12 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami** (52 %) **nezakúpilo** počas roka 2023 **žiadnu knižničnú jednotku** do svojho knižničného fondu, pričom sa v rámci akvizície knižničného fondu odporúča zakúpiť približne 3,5 knižničnej jednotky na jedného obyvateľa obce/mesta.

Školské knižnice v súlade s knižničným zákonom a vyhláškou ministerstva kultúry č. 201/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie knižničných dokumentov a o revízii a vyradovaní knižničného fondu v knižniciach, vyradili zo svojich knižničných fondov **78 361 knižničných jednotiek**, ktoré napríklad nezodpovedali odbornej špecializácii danej školy, boli multiplikátom alebo duplikátom knižničného dokumentu, boli z obsahovej stránky zastarané, boli poškodené alebo stratené.

POČET POUŽÍVATEĽOV

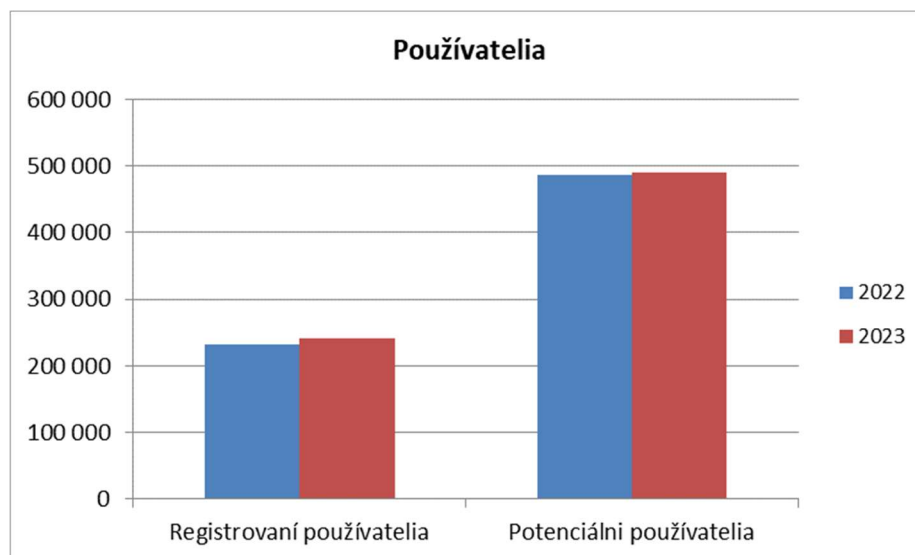
Na základe prepočítania štatistických údajov bolo zistené, že počet **registrovaných používateľov z celkového počtu potenciálnych používateľov** sa zvýšil oproti predchádzajúcemu štatistickému obdobiu o **jeden percentuálny bod (49 %)**. V roku 2022 to bolo približne **48 %**. Oproti uvedenému roku sa zvýšil **počet registrovaných používateľov**, a to o **3,88 %** (tabuľka 5). Z celkového počtu 1 516 školských knižníc vykázalo **až 1 217 školských knižníc (80 %) rovnaký počet registrovaných používateľov i potenciálnych používateľov**. Uvedený štatistický údaj môžeme do určitej miery brať ako orientačný, nakoľko z riadených rozhovorov so školskými knihovníkmi počas štatistického zberu (január až február 2024) vyplynulo, že niektorí z nich vykázali ten istý celkový počet registrovaných používateľov, ako bol celkový počet potenciálnych používateľov. Ako dôvod uvádzali, že všetci žiaci, pedagogickí a odborní zamestnanci „mohli prísť do školskej knižnice a využiť ich knižnično-informačné služby“. Pre zaujímavosť uvádzame, že v roku 2022 len 19 % školských knižníc vykázalo rovnaký počet registrovaných používateľov i potenciálnych používateľov.

³ Účelom výzvy bolo posilnenie pozitívneho vzťahu ku knihám, k čítaniu a budovaniu čitateľského sebavedomia u detí a mladších žiakov. Oprávnenými žiadateľmi boli materské školy, základné školy, špeciálne materské školy, špeciálne základné školy, spojené školy, ktoré mali organizačnú zložku materská škola alebo základná škola, zaradené do siete škôl a školských zariadení SR. Maximálna výška finančných prostriedkov závisela od počtu zapojených tried, pričom škola mohla zapojiť maximálne 4 triedy a v prípade škôl s viac ako 500 žiakmi, mohla škola zapojiť maximálne 6 tried. Na každú zapojenú triedu pripadali finančné prostriedky vo výške 250 €. Oprávnenosť čerpania výdavkov bola od 1. 10. 2023 do 31. 3. 2024. Podporené školy si mohli v danom období zakúpiť knihy pre deti a žiakov, knihy pre učiteľov (jedna kniha na triedu, v ktorej sa bude zriaďovať alebo dopĺňať triedna knižnica) alebo audioknihy pre deti a žiakov. Ministerstvo školstva vyčlenilo na realizáciu rozvojového projektu sumu 210 000 €.

Tabuľka 5 Používatelia v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Registrovaní používatelia	232 375	241 403	+3,88
Potenciálni používatelia	486 718	490 930	+0,87

Graf 5 Používatelia v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

V klesajúcom poradí uvádzame percentuálne vyjadrenie **počtu registrovaných používateľov z celkového počtu potenciálnych používateľov** v školských knižniciach v krajocho Slovenskej republiky v rokoch 2023 a 2022:

- **54 % školské knižnice Banskobystrického kraja** (rovnako 54 % aj v roku 2022),
- **53 % školské knižnice Trenčianskeho kraja** (52 % v roku 2022),
- **52 % školské knižnice Nitrianskeho kraja** (54 % v roku 2022),
- **51 % školské knižnice Žilinského kraja** (49 % v roku 2022),
- **50 % školské knižnice Košického kraja** (49 % v roku 2022),
- **49 % školské knižnice Trnavského kraja** (47 % v roku 2022),
- **48 % školské knižnice Prešovského kraja** (46 % v roku 2022),
- **40 % školské knižnice Bratislavského kraja** (37 % v roku 2022).

Počas sledovaného štatistického obdobia bol v **školských knižniciach integrovaných s verejnými knižnicami** zaznamenaný **nárast počtu registrovaných používateľov v porovnaní s vykázaným počtom potenciálnych používateľov o ďalšie 3 %**. Kvôli úplnosti

analyzovaných štatistických údajov uvádzame, že v roku 2023 predstavoval počet registrovaných používateľov z celkového počtu potenciálnych používateľov 76,44 % a v roku 2022 činil 73,44 %.

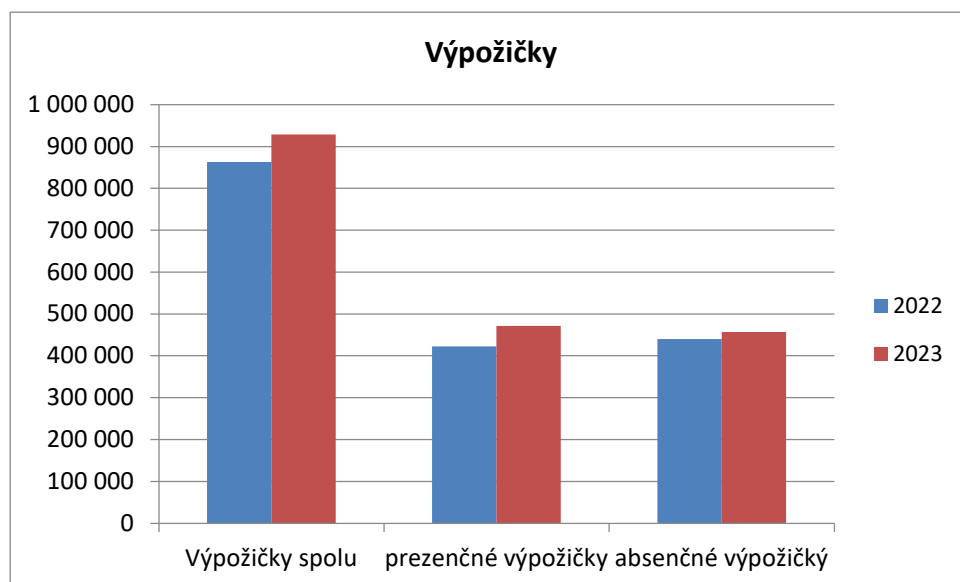
VÝPOŽIČKY

V porovnaní s predchádzajúcim štatistickým obdobím sa **celkový počet výpožičiek** v roku 2023 **zvýšil** približne o **8 %** (tabuľka 6), **počet prezenčných výpožičiek** približne o **12 %** (graf 6) a **počet absenčných výpožičiek** približne o **4 %**. Pre porovnanie uvádzame, že v roku 2022 vzrástol celkový počet výpožičiek až o 18 %, počet prezenčných výpožičiek o 15 % a počet absenčných výpožičiek až o 21 %.

Tabuľka 6 Výpožičky v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ		2022	2023	Nárast/Pokles (%)
Výpožičky spolu		862 775	928 849	+7,66
v tom	prezenčné	422 452	471 724	+11,66
	absenčné	440 323	457 125	+3,82
Počet prevádzkových hodín pre používateľov za týždeň		6 450	20 021	-1,30

Graf 6 Výpožičky v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Na základe prepočítaných štatistických údajov o výpožičkách a registrovaných používateľoch za roky 2022 a 2023 bolo zistené, že celkový počet výpožičiek na **jedného registrovaného používateľa zostal rovnaký**, a to približne **4 výpožičky**.

Pre zaujímavosť uvádzame v klesajúcom poradí **nárast a pokles výpožičiek** za rok 2023 v porovnaní s rokom 2022 v školských knižniciach v krajocho Slovenskej republiky:

- **nárast o 23 % školské knižnice Trnavského kraja** (v roku 2022 nárast o 18 %),
- **nárast o 19 % školské knižnice Banskobystrického kraja** (v roku 2022 nárast o 10 %),
- **nárast o 11 % školské knižnice Žilinského kraja** (v roku 2022 nárast o 20 %),
- **nárast o 9 % školské knižnice Trenčianskeho kraja** (v roku 2022 nárast o 7 %),
- **nárast o 5 % školské knižnice Bratislavského kraja** (v roku 2022 nárast o 46 %),
- **nárast o 4 % školské knižnice Nitrianskeho kraja** (v roku 2022 nárast o 21 %),
- **nárast o 4 % školské knižnice Košického kraja** (v roku 2022 nárast o 12 %),
- **pokles o 4 % školské knižnice Prešovského kraja** (v roku 2022 nárast o 18 %).

Pretrvávajúcim negatívom je nedostatočná evidencia prezenčných výpožičiek a absenčných výpožičiek. Napríklad pomerne veľké množstvo školských knižníc počas kalendárneho roka priebežne neevidovalo prezenčné výpožičky knižničných dokumentov, s ktorými ich používatelia buď jednotlivo, alebo spoločne pracovali v rámci vzdelávacieho a kultúrno-spoločenského podujatia, alebo na vyučovacích hodinách (knižničné dokumenty boli vypožičané do tried), poprípade počas ústnych maturitných skúšok. V prípade absenčných výpožičiek sa poväčšine jednalo o nepredĺženie pôvodnej výpožičnej doby knižničných dokumentov, ktoré boli vypožičané na domov, do kabinetov alebo do príručnej triednej knižnice na niekoľko mesiacov. Tieto zistenia boli získané v minulosti⁴ i pri tohtoročných riadených rozhovoroch s dotknutými spravodajskými jednotkami pri kontrole vyplnených štatistických výkazov.

Je potrebné ešte dodať, že niektoré školské knižnice si zľahčili vedenie uvedenej evidencie a viedli len jeden druh evidencie výpožičiek. Dôkazom sú nasledujúce zistenia za roky 2023 a 2022:

- **128 školských knižníc** buď neevidovalo v súlade s platnou legislatívou, alebo vôbec neposkytovalo **prezenčné výpožičky** (v roku 2022 to bolo 152 školských knižníc),
- **320 školských knižníc** buď neevidovalo v súlade s platnou legislatívou, alebo vôbec neposkytovalo **absenčné výpožičky** (v roku 2022 to bolo 327 školských knižníc).

Nárast celkového počtu výpožičiek vykázali aj **školské knižnice integrované s verejnými knižnicami**. Je potrebné ale poznamenať, že kým v roku 2023 tvoril nárast celkového počtu výpožičiek o 15 %, tak v roku 2022 to bol nárast až o 32 %.

⁴ Napríklad NIVaM 15. marca 2023 poslal 147 dotknutým spravodajským jednotkám metodické usmernenie k vykazovaniu výpožičiek v súlade s platnou legislatívou.

Po prepočítaní celkového počtu **týždenných prevádzkových hodín – výpožičných hodín** s celkovým počtom školských knižníc bolo zistené, že jedna školská knižnica poskytovala knižnično-informačné služby svojim používateľom v priemere **3 hodiny a 6 minút**. Oproti predchádzajúcemu štatistickému obdobiu je to síce pokles týždenných prevádzkových hodín – výpožičných hodín o 1 hodinu a 16 minút, ale na druhej strane došlo k vykázaniu reálnejších údajov. Na vysvetlenie uvádzame, že počas kontroly vyplnených štatistických výkazov a v spolupráci s oslovenými školskými knihovníkmi a riaditeľmi škôl došlo hneď k náprave. Napríklad už do tohto štatistického ukazovateľa nezapočítavali takzvaný čas, kedy by mohli používatelia požiadať školského knihovníka, ktorý sa nachádzal mimo priestorov školskej knižnice, o poskytnutie knižnično-informačných služieb⁵.

Na ilustráciu uvádzame podrobnejšie údaje o počte **prevádzkových hodín – výpožičných hodín**:

- **22 školských knižníc** vykázalo viac ako **25 hodín týždenne**, čo možno pokladať za príklad dobrej knižničnej praxe (v roku 2022 to bolo 30 školských knižníc)
- **511 školských knižníc** malo otvorenú školskú knižnicu len **2 hodiny týždenne** (v roku 2022 to bolo 482 školských knižníc),
- **415 školských knižníc** malo otvorenú školskú knižnicu **1 hodinu týždenne** (v roku 2022 to bolo 413 školských knižníc).

PODUJATIA PRE POUŽÍVATEĽOV

Školské knižnice zorganizovali počas roka 2023 celkovo **15 133 vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí** s cieľom zvýšiť jazykovú kultúru, podporiť tvorivé vzdelávanie, čitateľskú gramotnosť, kreatívne čítanie a vytvoriť podmienky pre zmysluplné trávenie voľného času používateľov (tabuľka 7). V porovnaní s predchádzajúcim štatistickým obdobím to bol miernejší nárast vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí. Kým v roku 2023 nárast tvoril **27 %**, tak v roku 2022 až **35 %**.

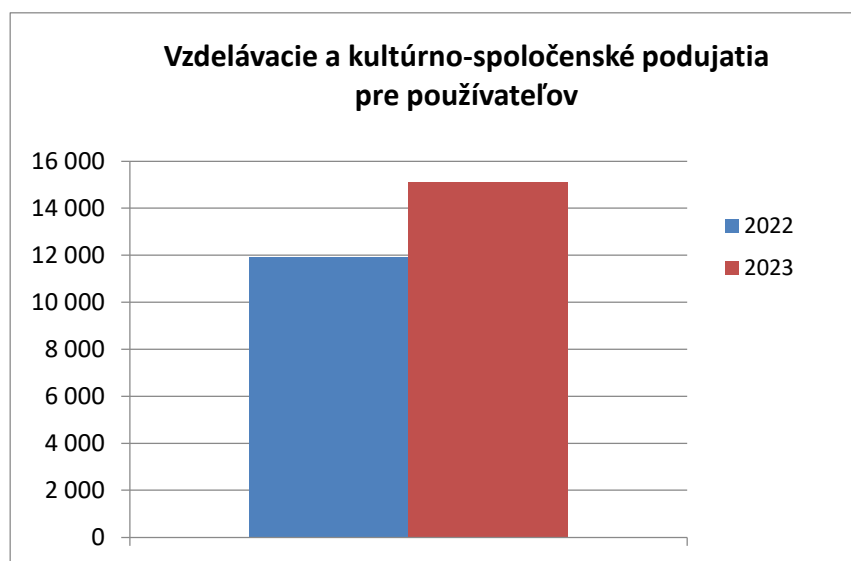
Po prepočítaní celkového počtu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí s celkovým počtom školských knižníc vychádza približne **10 zorganizovaných podujatí** na jednu školskú knižnicu, čo je o **2 podujatia** viac ako v roku 2022.

Tabuľka 7 Podujatia pre používateľov v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia pre používateľov	11 901	15 133	+27,16

⁵ Počas januára až februára 2024 boli dotknuté spravodajské jednotky v rámci riadeného rozhovoru pri kontrole tohto údaje v štatistickom výkaze požiadané o uvedenie počtu prevádzkových – výpožičných hodín, počas ktorých sa školský knihovník fyzicky nachádzal v školskej knižnici a poskytoval knižnično-informačné služby.

Graf 7 Podujatia pre používateľov v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Školské knižnice organizovali rozmanité inšpiratívne, pútavé a hravé čitateľské aktivity v rámci napríklad týchto **vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí**: žiacke besedy o obľúbených knihách, besedy s rodičmi alebo starými rodičmi žiakov o obľúbených knihách, besedy s regionálnymi či celoslovenskými spisovateľmi, prezentácie vybraných prečítaných kníh vo forme powerpointových prezentácií alebo referátov, divadelné predstavenia, rozprávkové dopoludnia alebo rozprávkové popoludnia, čitateľské maratóny, literárno-hudobné programy, hodiny hlasného čítania, literárne kvízy, literárne súťaže, knižné šifry a hádanky (napr. rozprávanie o knihách formou hádaniek o autoroch, názvoch literárnych diel a hlavných knižných hrdinov), pasovanie žiakov za čitateľov, výstavy výtvarných prác, výroba záložiek, recitačné preteky, čitateľské dielne (napr. tvorenie vlastných básní, bájok a poviedok), tvorivé dielne (napr. dramatizácia literárnych textov s využitím divadelných rekvizít a mimických bábok, vydávanie školského časopisu spojené s písaním poviedok, básní, príbehov, noviniek z prostredia školy a kreslenie ilustrácií), počúvanie audio nahrávok literárnych diel, oslavy Medzinárodného dňa školských knižníc, exkurzie v školskej knižnici, vyučovacie hodiny, ktoré boli zamerané na aktívnu prácu žiakov s informáciami (napr. s encyklopédiami, výkladovými a jazykovými slovníkmi) v triede alebo v priestoroch školskej knižnice, vyučovacie hodiny zamerané na rozvoj tolerance a vzájomné spoznávanie, v rámci ktorých žiaci prezentovali kultúru, jazyk a tradície krajín, z ktorých pochádzali ich rodičia, kamaráti alebo samotní žiaci, semináre a prednášky.

Veľké množstvo uvedených čitateľských aktivít zorganizovali aj vo forme doplnkového programu v rámci realizácie celoslovenských projektov či medzinárodných projektov zameraných na podporu čitateľskej gramotnosti. Na ilustráciu môžeme uviesť napríklad tri úspešné **projekty NIVaM**, ako boli 12. ročník celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy*, 14. ročník česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy*, 19. ročník celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*, a najznámejšie **projekty iných subjektov**, ako boli napríklad 24. ročník Týždňa slovenských knižníc, celoslovenská kampaň *Les ukrytý v knihe*, celoslovenská súťaž *Čítajme s Osmijankom – pridaj sa aj ty!*, 28. ročník súťaže v prednese slovenských povestí *Šalianky Matko*, 69. ročník celoštátnej súťažnej prehliadky v umeleckom prednese poézie a prózy, v tvorbe detských

recitačných kolektívov a divadiel poézie *Hviezdoslavov Kubín*, recitačná súťaž *Podjavorinskej pamätník*, súťaž *Vráťme knihy do škôl* či súťaž *Deň ľudovej rozprávky*.

Negatívnou správou je, že až 206 školských knižníc, čo je približne 14 % z celkového počtu školských knižníc, v roku 2022 to bolo až 20 %, v štatistickom výkaze neuviedlo žiadne zorganizované vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatie. Pritom základnou povinnosťou každej školskej knižnice je buď počas septembra, alebo októbra zorganizovať exkurziu pre žiakov prvých ročníkov základnej školy alebo strednej školy, v rámci ktorej by ich školský knihovník oboznámil s knižničným fondom a jeho usporiadaním, s poskytovanými knižnično-informačnými službami a naučil by ste ich vyhľadávať informačné zdroje (napr. knihy z krásnej literatúry, knihy z odbornej literatúry) rýchlo a jednoducho. Kvôli objektívnosti je potrebné uviesť, že počas kalendárneho roka 2023 organizovali viaceré školské knižnice vzdelávacie a kultúrno-spoločenské podujatia, ktoré z rôznych dôvodov (napr. štatistický výkaz vyplnila iná osoba, ale nie školský knihovník) neboli vykázané v štatistickom výkaze. Tieto poznatky boli získané z rozhovorov so školskými knihovníkmi.

Na druhej strane je potrebné uviesť dôležitú pozitívnu správu, a to, že veľa škôl aktívnu podporu čitateľskej gramotnosti zapracovalo vo forme výpočtu zorganizovaných vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí do svojej **Správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach školy za školský rok 2022/2023**.

V prípade **školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami** sme takisto zaznamenali **nárast** počtu vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí oproti predchádzajúcemu štatistickému obdobiu, a to o **10 %**. Po prepočítaní pripadlo **12 podujatí** na jednu integrovanú školskú knižnicu s verejnou knižnicou, čo je oproti roku 2022 o **1 podujatie** viac

PRÍKLADY DOBREJ PRAXE ZO ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

V rámci tejto časti analýzy považujeme za vhodné spomenúť dve **elektronické metodické bázy**, ktoré umožňujú školským knihovníkom, učiteľom a vychovávateľom **prevziať praktické inšpirujúce námety** na zorganizovanie podobných alebo kreovaných jednotlivých čitateľských akcií alebo celých podujatí, a to:

- **Elektronická metodická база podujatí *Príklady dobrej praxe zo školských knižníc***
Register slúži ako úložisko metodickej bázy podujatí zameraných na **podporu zvyšovania úrovne čitateľskej gramotnosti a kultúry čítania žiakov základných škôl a stredných škôl**, ktoré zorganizovali školské knižnice v rámci celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*. Metodické listy podujatí na princípe dobrovoľnosti poväčšine vypracúvajú školskí knihovníci alebo učitelia, ktorí spolupracovali na príprave osláv Medzinárodného dňa školských knižníc. Buduje sa od roku 2017. K 31. decembru 2023 bolo zverejnených 93 metodických listov na webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk) v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice.
- **Elektronická metodická база podujatí *Príklady akcií informačnej výchovy***
Uvedený register slúži ako úložisko metodických listov pre organizáciu vzdelávacích akcií zameraných na podporu zvyšovania úrovne informačnej výchovy. Metodická база akcií v súčasnosti obsahuje práce študentiek 1. ročníka magisterského štúdia v študijnom programe *Učiteľstvo pre primárne vzdelávanie* Pedagogickej fakulty

Trnavskej univerzity v Trnave. Je zverejnená webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk) v časti Knížnica, sekcia Školské knižnice, záložka Informačná výchova.

PROJEKTY NIVaM PRE ŠKOLSKÉ KNIŽNICE ZAMERANÉ NA JAZYKOVÚ KULTÚRU A ROZVOJ ČITATELSKEJ GRAMOTNOSTI ŽIAKOV

NIVaM v októbri 2023 zorganizoval **tri projekty** zamerané na podporu jazykovej kultúry, tvorivého vzdelávania, čitateľskej gramotnosti a kreatívneho čítania. Projektov sa zúčastnilo **1 519 slovenských a českých základných škôl a stredných škôl spolu s 173 906 žiakmi, učiteľmi, školskými knihovníkmi a ostatnými členmi školských komunít.**

Česko-slovenský projekt *Záložka do knihy spája školy*

NIVaM vyhlásil pri príležitosti októbra ako **Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2023** (International School Library Month 2023) pre základné školy a osemročné gymnáziá 14. ročník česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy: Inšpirujúci svet rozprávok, básní a príbehov*. Záštitu nad česko-slovenským projektom prevzala Knížnica Jiřího Mahena v Brne.

Cieľom česko-slovenského projektu bolo nadviazanie kontaktov medzi českými a slovenskými základnými školami a osemročnými gymnáziami a podpora kreatívneho čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh. Žiaci vyrobili záložku do knihy, na ktorej ľubovoľnou technikou stvárňovali vyhlásenú tému česko-slovenského projektu *Inšpirujúci svet rozprávok, básní a príbehov* a vymenili si ju s partnerskou školou z Českej republiky, respektíve zo Slovenskej republiky pri slovenských partnerských dvojiciach. Výmenu záložiek využili školy taktiež k nadviazaniu vzájomnej spolupráce, priateľských kontaktov a na poznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry, regionálnych zvykov či života žiakov v Českej republike a zároveň aj ako prierezovú tému do Školského vzdelávacieho programu alebo ako súčasť školského projektu.

České a slovenské základné školy a osemročné gymnáziá, ktoré sa chceli zúčastniť česko-slovenského projektu, vyplnili do 26. septembra 2023 elektronickú prihlášku, ktorá bola k dispozícii na webovom sídle NIVaM. Na základe spracovaných údajov z elektronických prihlášok z Českej republiky a zo Slovenskej republiky vytvoril NIVaM **590 partnerských dvojíc** s prihliadnutím na typ školy a druh školy (napr. základná škola, špeciálna škola, málotriedka, osemročné gymnázium), stupeň zapojenia žiakov zo základnej školy (napr. len 1. stupeň, len 2. stupeň, spolu 1. a 2. stupeň), na počet prihlásených žiakov a vopred dohodnuté partnerstvo medzi dvoma školami. Z uvedeného počtu bolo 481 partnerských dvojíc vytvorených medzi českými a slovenskými školami a 109 partnerských dvojíc medzi samotnými slovenskými školami, a to z dôvodu menšieho počtu prihlásených českých škôl. V dňoch 29. septembra až 3. októbra 2023 zaslal NIVaM kontaktné údaje každej partnerskej dvojici spolu s podrobnými dopĺňujúcimi informáciami o realizácii česko-slovenského projektu. Zúčastnené partnerské dvojice informoval o tom, že vzájomná komunikácia, výmena záložiek i nadväzovanie priateľských kontaktov bude len v ich pôsobnosti. Termín ukončenia výmeny záložiek bol stanovený na 31. október 2023. NIVaM priebežne posielal zúčastneným českým a slovenským školám dôležité informácie a pokyny, ako postupovať pri realizácii česko-slovenského projektu. Termín zaslania dobrovoľného vyhodnotenia z priebehu česko-slovenského projektu bol stanovený na 16. november 2023.

Na začiatku realizácie česko-slovenského projektu NIVaM českým a slovenským školám odporúčal rôzne aktivity zamerané na podporu kreatívneho čítania. Napríklad hodiny hlasného čítania, literárne kvízy, recitačné alebo čitateľské súťaže, žiacke besedy o prečítaných knihách, besedy s rodičmi alebo starými rodičmi žiakov o obľúbených knihách, besedy so spisovateľmi alebo s ilustrátormi, čítanie dobrodružných príbehov a rozprávok staršími žiakmi mladším žiakom, dramatizácie básničiek a rozprávok, tvorba leporel podľa námetu z prečítaných alebo vypočutých príbehov, písanie vlastných príbehov podľa fantázie, čitateľské dielne, písanie čitateľských denníkov, literárne prezentácie, návštevy školskej knižnice alebo verejnej knižnice, rozhlasové relácie s cieľom predstaviť celej školskej komunite pridelenú partnerskú školu, vyučovacie hodiny zamerané na poznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry či regionálnych zvykov v Českej republike a v Slovenskej republike.

Do česko-slovenského projektu sa prihlásilo **1 180 škôl s celkovým počtom 134 008 žiakov**, z toho bolo **481 českých škôl s celkovým počtom 45 637 žiakov** a **699 slovenských škôl s celkovým počtom 88 371 žiakov**.

Koncom októbra NIVaM poslal poďakovanie každej zúčastnenej českej i slovenskej škole za aktívnu účasť v česko-slovenskom projekte a za zmysluplné, radostné a inšpiratívne naplnenie jeho posolstva. Následne české a slovenské školy vyzval na dobrovoľné vyhodnotenie česko-slovenského projektu a pripojenie fotografií najkrajších záložiek. Dňa 28. novembra 2023 poslal všetkým zúčastneným českým a slovenským školám, ktoré si čestne splnili svoje záväzky voči svojej partnerskej škole, **diplom za účasť v česko-slovenskom projekte**.

Českí a slovenskí žiaci vyrábali záložky s radosťou a nadšením a podľa svojich schopností, zručností, možností a primerane k svojmu veku. Zhotovovali ich v rozmanitých tvaroch a s využitím rôznych techník.

V Českej republike vyrábali záložky žiaci najčastejšie počas vyučovania (napr. v rámci výtvarnej výchovy a českého jazyka), čitateľských dielní, čitateľských krúžkov a v školskej družine. Najmenší žiaci sa pri ich výrobe inšpirovali ľudovými rozprávkami či obľúbenými hrdinami z komiksov a večerníckov. Starší žiaci hľadali inšpiráciu v knihách, ktoré aktuálne čítali alebo ktoré prečítali skôr a zaujali ich. Mladší gymnazisti pracovali s klasickou českou a svetovou literatúrou a súčasnou literatúrou pre deti a mládež. Českí žiaci sa najčastejšie inšpirovali pri tvorbe záložiek týmito knihami: *Amálka*, *Pat a Mat*, *Liška Bystrouška*, *Malá Ema*, *Mach a Šebestová*, *Červená karkulka*, *Křemílek a Vochoumůrka*, *O pejskovi a kočičce*, *Rákosníček*, *O červená Karkulce*, *O veliké řepě*, *Pat a Mat*, *Bob a Bobek*, *Včelka Mája*, *Klub Tygrů*, *Deník malého poseroutky*, *Beast Quest*, *Kytice*, *Staré řecké báje a pověsti*, *Staré pověsti české*, *Fimfárum*, *Slavík a růže*, *Povídky z jedné a druhé kapsy*, *Kačer Donald*, *South Park*, *Dívky v sedlech*, *Pojďte s námi do pohádky*, *Slovenské pohádky*, *Kouzelná třída*, *Chaloupka na vršku*, *Krtek a letní radovánky*, *O Perníkové chaloupce*, *Třebíčské pověsti*, *Tajuplný ostrov*, *Děti z Bullerbynu*, *Z deníku kocoura Modroočka*, *Pipi Dlouhá punčocha*, *Poklad dobrodružných příběhů*, *Lichožrouti*, *Harry Potter*, *Volání divočiny*, *Babička drsňačka*, *Broučci*, *Povídky z jedné a druhé kapsy*, *Ezopovy bajky*, *Ferda mravenec*, *Mášenka a medvěd*.

V Slovenskej republike vyrábali žiaci záložky poväčšine na vyučovacích hodinách, v školskom klube detí, v záujmových krúžkoch (napr. čitateľský klub, filmový klub) alebo v školskej knižnici. Samotnej výrobe záložiek predchádzalo buď samostatné čítanie kníh, alebo spoločné čítanie vybraných úryvkov z rozprávok, rečňovaniek, básničiek, bájok, komiksov, noviel, westernov, povestí či dievčenských, dobrodružných a vedecko-fantastických románov. Žiaci sa

pri výbere literárneho motívu na záložky pre svojich rovesníkov z partnerskej školy inšpirovali najčastejšie týmito knihami: *Červená čiapočka*, *O dvanástich mesiačikoch*, *Tri prasiatka*, *Zlatovláska*, *Maťko a Kubko*, *Kúzelná trieda*, *Krtko*, *Macko Pú*, *Pipi Dlhá pančucha*, *Rozprávky o psičkovi a mačičke*, *Gul'ko Bombul'ko*, *Čin-Čin*, *Najkrajšie slovenské rozprávky*, *Slovenské rozprávky*, *Slovenské povesti z hradov a zámkov*, *Danka a Janka*, *Janko Hraško*, *Šmolkovia*, *Malý Princ*, *Kocúr v čižmách*, *Opice z našej police*, *Muflón a mimozemšťania*, *Už ho vezú*, *Zlaté zvonky*, *Mechúrik Koščúrik*, *Klára a mátohy*, *Smelá Apolienka*, *Štvornohé rozprávky*, *Dorka Magorka*, *Issie a vianočný poník*, *Hary Potter*, *Ezopove bájky*, *Mach a Šebestová*, *Denník odvážneho bojka*, *Narnia*, *Gulliverove cesty*, *Očko špehuň*, *Magický expres*, *Naruto*, *Anna zo Zeleného domu*, *Nočný život zvierat*, *Glória v záhrade*, *Päť týždňov v balóne*, *Traja pátrači*.

Českí a slovenskí žiaci na zadnú stranu záložiek často napísali názov knihy a meno autora, aby obdarovaný rovesník z partnerskej školy vedel, akú knihu mu darca odporúča prečítať. Taktiež písali poštové alebo mailové adresy, prípadne kontakty na sociálne siete (napr. Facebook, Instagram), aby mohli medzi sebou udržiavať priateľské vzťahy aj po ukončení realizácie česko-slovenského projektu.

Doplňujúcim programom výroby záložiek v českých a slovenských školách boli najčastejšie tieto kreatívne, podnetné a pútavé čitateľské aktivity: spoločné ranné čítanie kníh, rolové čítanie, maľované čítanie, žiacke besedy o prečítaných obľúbených knihách a ich odporúčanie rovesníkom na prečítanie, besedy so spisovateľmi (napr. M. Nagyovou, M. Bestvina Juanovou, I. Procházkovou, S. Lesňákovou), besedy so starými rodičmi žiakov a ich obdarovanie záložkami, čitateľské maratóny, literárne kvízy, hodiny hlasného čítania, recitačné súťaže, čítanie dobrodružných príbehov a rozprávok staršími žiakmi mladším žiakom, dramatizácie básničiek a rozprávok, tvorba pracovných listov, leporel a básní, kreslenie ilustrácií podľa námetu z prečítaných alebo vypočutých audio príbehov, tvorivé čitateľské dielne, písanie čitateľských denníkov, riešenie hádaniek, literárne prezentácie, spoločné pozeranie filmových spracovaní rozprávok, rozhlasové relácie, ktoré zachytávali priebeh prípravy záložiek, prečítané najobľúbenejšie knihy, ktoré žiakov inšpirovali pri ich tvorbe, či dokonca predstavenie všetkým členom školskej komunity pridelenej partnerskej školy spolu s jej regiónom.

Niektorí českí školskí koordinátori si spoločne so žiakmi na vyučovacích hodinách čítali v slovenčine ukážky zo známych rozprávok v dvojazyčných knihách (napr. *Pod'te s nami do rozprávky/Pojd'te s nami do pohádky*, *Slovenské rozprávky/Slovenské pohádky*), pričom využívali pomoc žiakov, ktorí mali slovenský pôvod. Pozerali si aj slovenské kreslené seriály (napr. *Maťko a Kubko*) alebo filmové spracovanie rozprávok, počúvali slovenské populárne pesničky a riešili kvízy (napr. *Prelož slovenská slová do češtiny*).

Slovenskí školskí koordinátori zase na hodinách slovenského jazyka a literatúry zoznamovali žiakov aj s knihami napísanými v českom jazyku od najznámejších českých spisovateľov, hrali sa spoločne na prekladateľov krátkych literárnych textov z češtiny do slovenčiny alebo sa venovali čítaniu dvojazyčnej knihy s poéziou od českej autorky.

Mnoho škôl obohatilo výrobu záložiek zorganizovaním originálnych, inšpirujúcich a zábavných akcií. Boli to napríklad: *Európsky deň jazykov*, *Číta celá škola*, *Deň poézie*, *Deň čitateľských kútikov*, *Spájanie generácií*, *Čítajme spolu*, *Maľované čítanie*, *Čítanie rozprávky od babičky*, *Knižné večery*, *Knihy v knihe*, *Literárny milionár*, *Čítanie so striguškou Agátkou*, *Hravé čítanie*, *Hádaj rozprávku*, *Čítame v školskej knižnici*, *Burza kníh*, *Čitateľské okienka s rodičmi*, *Čítame škôlkarom*, oslava Medzinárodného dňa školských knižníc. Veľké množstvo

škôl doplnilo realizáciu česko-slovenského projektu častými návštevami školskej knižnice, mestskej knižnice alebo obecnej knižnice.

Na ilustráciu uvádzame výber z originálnych, výnimočných a inšpiratívnych aktivít, ktoré zorganizovali české školské koordinátorky s cieľom čo najzmysluplnejším a najradostnejším spôsobom naplniť posolstvo česko-slovenského projektu:

- V **5. základnej škole na ulici Matěje Kopeckého v Chebe** sa na výrobe záložiek spolu so školskou koordinátorkou Nad'ou Šnajderovou podieľali aj učiteľky so žiakmi z 1. až 4. triedy a zo 6. triedy, ktoré si osobitne pripravili dopĺňajúci program s čitateľskými aktivitami pre svojich žiakov. Napríklad v 1. triede inšpirovala učiteľka žiakov básničkami, ktoré poznali ešte z materskej školy, alebo básničkami, ktoré sa už stihli naučiť na začiatku školského roka. Takisto žiakom predčítavala veselé a vtipné básničky od známych českých spisovateľov. V 2. triede učiteľka motivovala žiakov rozprávkami, o ktorých sa učili v predchádzajúcom školskom roku. Spoločne ich čítali, rozprávali sa o nich a dokonca sa pokúsili aj o ich dramatizáciu. V 3. triede na hodine prvouky učiteľka hovorila žiakom o Českej republike a jej susedných štátoch. Spoločne sa rozprávali aj o Slovenskej republike, spievali slovenskú hymnu a kreslili slovenskú vlajku. Na hodinách čítania zase čítali slovenské ľudové rozprávky, porovnávali ich s českými rozprávkami a hľadali podobnosti. Na YouTube si pozreli aj krátke rozprávky v slovenskom jazyku. Žiaci v 4. triede sa spolu s učiteľkou venovali čítaniu dobrodružných príbehov a prezeraniu detských pohľadníc. Rozoberali aj použitie rôznych výtvarných techník pri výrobe záložiek. Učiteľka v 6. triede pripravila debatný krúžok, v rámci ktorého si žiaci navzájom predstavili z domu prinesené najobľúbenejšie knihy a neskôr si ich medzi sebou požičiavali. Každý žiak takisto vyhotovenú záložku ukázal svojim spolužiakom a predstavil im zobrazený literárny motív z príbehu, aby ich motivoval k prečítaniu práve jeho knihy.
- Školská koordinátorka Eliška Kupcová z **1. základnej školy na Západnej ulici v Plzni** uviedla vo svojom hodnotení, že bola nadšená z možnosti prihlásiť sa do tohto výnimočného česko-slovenského projektu, pretože podľa nej je každá podpora čítania u žiakov dôležitá. Kvôli motivácii žiakov pripravila súťaž v skladaní literárnych dvojíc, pričom pre mladších žiakov pripravila dvojice zo známych českých rozprávok a povestí a pre starších žiakov dvojice z klasickej českej a svetovej literatúry a súčasnej literatúry pre deti a mládež. Po vyhodnotení literárnej súťaže, v ktorej súťažili jednotlivé tímy, sa žiaci spontánne rozprávali o tom, čo z uvedených kníh čítali, čo videli vo filmovom spracovaní, aké ďalšie knihy práve čítajú a môžu ich odporučiť ostatným rovesníkom. Na záložkách, ktoré žiaci s nadšením tvorili, bolo vidieť, že sa inšpirovali najmä rozprávkami a dobrodružnými príbehmi. V priebehu realizácie česko-slovenského projektu navštívili pobočku Knižnice mesta Plzeň, ktorá sa nachádza v priestoroch ich školy. Knižovníčka pre žiakov najskôr pripravila ukážky zo slovenskej poézie pre deti. Následne sa spoločne rozprávali o prekladoch najznámejších slovenských kníh. Návštevu vo verejnej knižnici ukončili zábavným kvízom *Prelož slovenské slová do češtiny*, z ktorého žiaci mali veľkú radosť, lebo zistili, že porozumeli slovenskému textu i väčšine slovenských slov, a to i napriek tomu, že nezažili spoločný štát Čechov a Slovákov.
- Školská koordinátorka Iva Bahenská z **Gymnázia v Tišnove** pri príležitosti slávnostnej výmeny záložiek v rámci česko-slovenského projektu pozvala v novembri na dvojdennú návštevu žiakov spolu so školskou koordinátorkou Karin Macháčovou

z **Gymnázia Vojtecha Mihálíka v Seredi**. Obe školy totiž už niekoľko rokov spolupracujú v rámci tohto projektu a dokonca na jar 2023 už zástupcovia moravského osemročného gymnázia navštívili slovenských kamarátov. Prvý deň návštevy sa všetci spoločne venovali poznávaniu najznámejších brnenských kultúrnych pamiatok. Večer strávili slovenskí žiaci v rodinách svojich českých kamarátov. Druhý deň sa stretli na spoločnom kultúrnom programe v tišovskom gymnáziu, na ktorom okrem iného prebehlo aj čítanie úryvkov z knihy *Malý princ* v češtine a slovenčine. Najskôr gymnazista z Tišnova prečítal úryvok v českom jazyku a následne gymnazista zo Serede v slovenskom jazyku. Potom si navzájom vymenili knihy a nasledovalo vtipné a úsmevné čítanie, pretože oboch žiakov potrápili niektoré slovenské alebo české výrazy.

Takisto prinášame výber z originálnych, zábavných a inšpiratívnych čitateľských aktivít, ktoré zorganizovali slovenské školské koordinátorky na podporu kreatívneho čítania žiakov a prehĺbenie priateľstva medzi slovenskými a českými rovesníkmi v rámci realizácie uvedeného česko-slovenského projektu a uviedli ich vo svojich hodnoteniach:

- Školská koordinátorka Zuzana Lazarová zo **Základnej školy v Hôrke** v hodnotení uviedla, že dvanásťročné priateľstvo s českými kamarátmi zo **Základnej školy s materskou školou v Starej Červenej Vode** posilnili ešte pred realizáciou 12. ročníka česko-slovenského projektu. V júni 2023 totiž štvrtáci spolu s ňou absolvovali príjemnú návštevu na severnej Morave, počas ktorej navštívili nielen krásne národné prírodné pamiatky v jesenickom okrese, ale sa aj zúčastnili spoločného kultúrneho programu, v rámci ktorého si napríklad zmiešané česko-slovenské tímy zmerali sily v kvíze, kde preukázali vedomosti z vlastivedy, materinského jazyka i zo všeobecného prehľadu, zaspievali si hymny oboch republík a vymenili si tipy na zaujímavé slovenské a české knižné tituly. Na doplnenie je potrebné uviesť, že v roku 2018 navštívili slovenskú školu a pozreli si celý spišský región učitelia a žiaci spolu so svojimi rodičmi z uvedenej českej partnerskej školy. V októbri obe partnerské školy pokračovali v aktívnej podpore čítania a poznávania oboch jazykov. Napríklad žiaci v slovenskej škole čítali príbeh o víle Bojanke v českom origináli. Po jeho prečítaní najskôr vyhľadávali písmená, ktoré sa nenachádzali v slovenskej abecede, a potom hľadali rovnaké slová v češtine a slovenčine. Českí kamaráti pracovali s rovnakým textom v slovenčine. Koncom októbra si žiaci okrem záložiek do kníh vymenili aj listy, fotografie a drobné darčeky.
- Úvod hodnotenia školskej koordinátorky Dany Tkáčovej zo **Špeciálnej základnej školy v Letanovciach** začínal slovami vďaka za zmysluplné poslanstvo uvedeného česko-slovenského projektu, ktorý im umožnil tvorivým spôsobom spestriť vyučovanie vo všetkých triedach školy. Keďže uvedená škola má prevažne žiakov z málopodnetného prostredia, o to viac sa snažia učitelia i vychovávatelia u nich formovať lásku k čítaniu a literatúre prostredníctvom realizácie rozmanitých hravých aktivít s knihami na vyučovaní v rámci medzipredmetových vzťahov, v školskom klube detí a v rámci krúžkovej činnosti. Počas realizácie česko-slovenského projektu zvlášť intenzívne pracovali s knihami zo školskej knižnice i detskými časopismi (napr. *Vrabček*, *Fifík* a *Zvonček*). Mladší žiaci na záložkách zobrazovali obľúbených knižných hrdinov z rozprávok a starší žiaci stvárňovali prevažne dobrodruhov z dobrodružných príbehov. Výrobu záložiek doplnili niekoľkými pútavými čitateľskými aktivitami, ako boli napríklad *Príbeh vzniku záložky*, *Týždeň našej školskej knižnice* alebo *Čítajme spolu*, kedy starší spolužiaci čítali úryvky z obľúbených kníh mladším spolužiakom.

- Školská koordinátorka Eva Košťalová zo **Špeciálnej základnej školy pre žiakov s telesným postihnutím v Dolnom Kubíne** v hodnotení uviedla, že celá škola ocenila možnosť opakovane sa zúčastniť tohto výnimočného česko-slovenského projektu, ktorý neformálnym spôsobom podporuje čítanie kníh, ktoré má nenahraditeľný význam pre rozvoj slovnej zásoby, obohatenie komunikácie a rozšírenie obzorov žiakov. Vďaka tomuto česko-slovenskému projektu prežívali žiaci v školskom klube detí výnimočné popoludnia, ktoré boli naplnené zábavou a radosťou. Napríklad počas realizácie česko-slovenského projektu sa žiaci spolu s učiteľkami a ich asistentkami i vychovávateľkami aktívne zúčastnili podujatia *Číta celá škola*, pričom najmladší žiaci, ktorí ešte v tom čase nevedeli čítať, si prezerali knihy a počúvali čítanie rozprávok vychovávateľkami. V rámci čitateľskej aktivity *Deň poézie*, žiaci postupne nahlas čítali najzaujímavejšie básne z vybraných kníh. Počas čitateľskej aktivity *Deň čitateľských kútikov* žiaci zotrvali určitý čas v takzvanom čitateľskom kútiku, kde podľa vlastného výberu čítali moderné a ľudové rozprávky, básne či rôzne dobrodružné príbehy z prichystaných kníh. Žiaci zvlášť ocenili aj ďalší rozmer česko-slovenského projektu, a to možnosť nadviazania nových kamarátskych vzťahov s českými rovesníkmi a poznávania ich jazyka, literatúry, histórie, kultúry či regionálnych zvykov.

Školy do balíka so záložkami najčastejšie vkladali rôzne propagačné materiály o svojej škole, reklamné materiály o obci, meste či regióne, obrazové publikácie z jednotlivých regiónov, rozprávkové knihy, básnické zbierky, cédečka s ľudovými rozprávkami alebo so školskými pesničkami, školské časopisy a rozmanité darčkové predmety (napr. tašky, tričká, perá, ceruzky, sladkosti, omaľovánky, zápisníky, reflexné prívesky, textilné vrecká na prezuvky, turistické mapy, cyklomapy, ručne vyrobené origami, magnetky, kľúčenký, pohľadnice, ručne zdobené šatky na krk, sladkosti). Niektoré školy k záložkám priložili aj sprievodné priateľské listy alebo osobné listy od jednotlivých žiakov, fotografie z priebehu výroby záložiek a zoznamy kníh, ktoré žiakov inšpirovali pri výrobe záložiek.

V niekoľkých prípadoch sa výmena záložiek uskutočnila pri osobnom stretnutí napríklad riaditeľov oboch partnerských škôl alebo zástupcov slovenskej školy pri návšteve českej školy. Mnoho škôl si z priateľských záložiek urobilo výstavky alebo nástenky na chodbách školy, v triedach alebo v školskej knižnici a žiaci následne vyhľadávali knihy podľa literárnych motívov stvárných na vystavených záložkách.

Školy taktiež uverejňovali na webových sídlach svojich škôl fotografie z priebehu tvorby záložiek a fotografie najkrajších záložiek s pripojením krátkych správ s cieľom informovať všetkých členov školskej komunity a rovnako aj širokú verejnosť o výnimočnej podpore kreatívneho čítania a radosnej súdržnosti medzi rovesníkmi z oboch republík. Veľa článkov s rovnakým zámerom bolo publikovaných v školských časopisoch alebo regionálnych novinách. Niektorí školskí koordinátori sa dohodli aj na pokračovaní vzájomnej spolupráce v iných formách.

Výmena záložiek opätovne pomohla českým a slovenským pedagógom, vychovávateľom v školských kluboch detí a školským knihovníkom hrovou a zábavnou formou získať žiakov pre čítanie s radosťou. Taktiež podporila ich dobrý vzťah ku knihám a k školskej knižnici a motivovala ich, aby s nadšením rozvíjali svoje čitateľské záujmy a osobné talenty. Rovnako im pomohla vytvárať živé priateľské spoločenstvá, v ktorých sa žiaci učili navzájom si pomáhať a zapájať sa do tímovej práce s cieľom podporiť vzájomnú súdržnosť a užiť si spoločnú zábavu z čítania a zdieľania čitateľských zážitkov.

Výroba záložiek, konkrétne jej výtvarná zložka, zároveň pomohla žiakom rozvinúť jemnú motoriku, tvorivosť, predstavivosť, fantáziu, emočnú inteligenciu a umožnila im uspokojiť ich estetické cítenie a potrebu sebarealizácie. Práca na záložkách zároveň priniesla všetkým žiakom, teda aj žiakom s mentálnym postihnutím, žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou, žiakom pochádzajúcim zo sociálne alebo jazykovo znevýhodneného prostredia, ktorí mimo školy nemajú prístup k čítaniu kníh, potešenie z tejto činnosti, obohatila ich o skúsenosť zo sústredenej práce a o pocit hrdosti z nej. Žiaci sa totiž pri nej učili preberať spoločné rozhodovanie o tom, čo sa ich osobne týkalo, a čestne si splniť svoje záväzky voči poväčšine neznámemu kamarátovi z pridelenej partnerskej školy.

Pridanou hodnotou česko-slovenského projektu bolo aj oživenie vyučovacieho procesu, podpora medzipredmetových vzťahov, rozšírenie vedomostí žiakov z českého jazyka a zo slovenského jazyka, literatúry, vlastivedy, geografie, výtvarnej výchovy, pracovnej výchovy a zoznámenie sa s oboma jazykmi v písanej podobe.

Jeho bonusom bolo aj nadviazanie vzájomnej spolupráce medzi školami, spoznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry či regionálnych zvykov v oboch republikách a rovnako aj upevňovanie medziľudských vzťahov v rámci tried, keď si žiaci pomáhali pri výrobe záložiek a pri príprave a realizácii rozmanitých čitateľských aktivít.

Výber z dobrovoľného hodnotenia česko-slovenského projektu **417 českými a slovenskými školami** spolu s fotografiami najkrajších záložiek je dostupný webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk) v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice. Vyhodnotenie česko-slovenského projektu za Českú republiku je zverejnené na webovom sídle Knižnica Jiřího Mahena v Brne (www.kjm.cz).

Celoslovenský projekt *Záložka do knihy spája slovenské školy*

NIVaM vyhlásil pri príležitosti októbra ako **Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2023** (International School Library Month 2023) pre stredné školy **12. ročník celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy: Hrdinovia detektívnych románov***.

Cieľom celoslovenského projektu bolo nadviazanie kontaktov medzi slovenskými strednými školami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, ktoré žiaci vyrobili ľubovoľnou technikou na tému *Hrdinovia detektívnych románov*. Výmenu záložiek využili stredné školy aj k nadviazaniu vzájomnej spolupráce, kontaktov a poznávaniu života žiakov v rôznych kútoch Slovenska. Rovnako sa zážitkovým spôsobom oboznámili s uvedenou témou, ktorá býva povinnou súčasťou maturitných zadaní na niektorých školách.

Stredné školy, ktoré sa chceli zúčastniť celoslovenského projektu, vyplnili do 30. septembra 2023 elektronickú prihlášku, ktorá bola zverejnená na webovom sídle NIVaM. Na základe spracovaných údajov z elektronických prihlášok NIVaM vytvoril partnerské dvojice medzi strednými školami s prihliadnutím na typ školy a počet prihlásených žiakov. Dňa 4. októbra 2023 zaslal kontaktné údaje každej partnerskej dvojici spolu s podrobnými doplňujúcimi informáciami o realizácii celoslovenského projektu. Zúčastnené partnerské dvojice zároveň informoval, že vzájomná komunikácia, výmena záložiek i nadväzovanie priateľských kontaktov bude len v ich pôsobnosti. Termín ukončenia výmeny záložiek bol stanovený na 31. október 2023.

NIVaM priebežne posielal zúčastneným školám dôležité informácie a pokyny, ako postupovať pri realizácii celoslovenského projektu. Termín zaslania dobrovoľného vyhodnotenia bol stanovený na 16. november 2023.

NIVaM odporučil stredoškólakom na začiatku realizácie celoslovenského projektu, aby výrobu záložiek doplnili aj rôznymi aktivitami zameranými na podporu kreatívneho čítania, ako sú napríklad žiacke besedy o prečítaných knihách, besedy so spisovateľmi, písanie detektívnych príbehov a čitateľských denníkov, čitateľské maratóny, súťaže v čitateľských zručnostiach, tvorivé čitateľské dielne alebo aj čitateľské jarmoky, online kvízy, prezentácie o živote a literárnej tvorbe najznámejších spisovateľov detektívnej literatúry formou krátkych referátov, slohových prác alebo powerpointových prezentácií pred rovesníkmi, vyučovacie hodiny zamerané na spoločné poznávanie a čítanie najvýznamnejších literárnych diel z oblasti detektívnej literatúry alebo počúvanie audio nahrávok uvedených diel, návštevy školskej knižnice alebo verejnej knižnice.

Do celoslovenského projektu sa prihlásilo **172 stredných škôl s celkovým počtom 9 036 žiakov**.

Koncom októbra NIVaM poslal poďakovanie každej zúčastnenej škole za aktívnu účasť v celoslovenskom projekte a za zmysluplné, radostné a inšpiratívne naplnenie jeho posolstva. Následne školy vyzval na dobrovoľné vyhodnotenie celoslovenského projektu a pripojenie fotografií najkrajších záložiek. Dňa 28. novembra 2023 poslal všetkým zúčastneným školám, ktoré si čestne splnili svoje záväzky voči svojej partnerskej škole, **diplom za účasť v celoslovenskom projekte**.

Samotnej výrobe záložiek predchádzali časté žiacke diskusie o obľúbených detektívnych hrdinoch od svetových spisovateľov, predovšetkým britských autorov detektívnych románov, a od najznámejších slovenských autorov detektívok.

Stredoškóľáci s nadšením pracovali na výrobe záložiek pre rovesníkov z pridelennej partnerskej školy, pričom využili svoje schopnosti, zručnosti, fantáziu, tvorivé myslenie a estetické cítenie. Na záložkách sa usilovali umelecky stvárať vybrané literárne motívy z prečítaných kníh najmä od tých autorov: Agatha Christie, Sir Arthur Conan Doyle, Raymond Thorton Chandler, Ed Sikov, Maurice Leblanc, John Grisham, Robert Arthur, Edgar Allan Poe, Michael Conely, Jo Nesbo, Ian Fleming, Mauren Johnson, Truman Garcia Capote, Thomas Harris, Dominik Dán a Juraj Červenák.

Záložky vyrábali rôznych veľkostí, rozmanitých tvarov a s využitím rozličných techník (napr. artificial intelligence, online grafického programu Canva, 3d tlačiarne) najčastejšie v rámci vyučovania (napr. na hodinách slovenského jazyka a literatúry, estetickej výchovy, umenia a kultúry, odborného kreslenia, informatiky), na záujmových krúžkoch (napr. kreatívnom krúžku, literárnom krúžku, krúžku *Čítame vo všetkých jazykoch*), praktických cvičeniach, tvorivých čitateľských dielnach alebo doma. Na zadnú stranu záložiek poväčšine písali svoje poštové a mailové adresy alebo kontakty na sociálne siete (napr. Facebook, Instagram), aby mohli medzi sebou navzájom komunikovať a upevňovať priateľské vzťahy aj po oficiálnom ukončení celoslovenského projektu. Opäť veľké množstvo žiakov vyrobilo záložky nielen pre svojich kamarátov z pridelennej partnerskej školy, ale aj pre svojich pedagógov, pre svoju školskú knižnicu a na účely propagácie školy.

Doplňujúcim programom výroby záložiek boli najčastejšie žiacke diskusie o obľúbených hrdinoch zo svetovej a slovenskej detektívnej literatúry, priebežné spoločné čítanie ukážok z detektívnych románov, spoločné pozeranie filmov, ktoré boli natočené na základe literárnej predlohy, riešenie literárnych tajničiek, tradičných kvízov alebo online literárnych kvízov prostredníctvom využitia vzdelávacej platformy Kahoot, písanie detektívnych príbehov, powerpointové prezentácie alebo referáty o vybranom detektívnom románe a tým ho spropagovať medzi spolužiakmi, literárne vychádzky, vyučovacie hodiny zamerané na spoločné poznávanie najvýznamnejších literárnych diel z oblasti detektívnej literatúry (napr. na literatúre, informatike) a rôzne tvorivé podujatia zamerané na rozvoj čitateľských návykov (napr. *Jeseň plná napätia – Detektívne príbehy*, *Čitateľský roh*, *O próze s tajomstvom*), časté návštevy školských knižníc, poprípade mestských knižníc, oslavy Medzinárodného dňa školských knižníc alebo návštevy kníhkupectiev, ktoré ich inšpirovali aj ku samotnej kúpe knihy, ktorú neskôr na vyučovacích hodinách odprezentovali.

Na ilustráciu uvádzame príklady najzaujímavejších, najoriginálnejších a najkreatívnejších čitateľských aktivít, ktoré zorganizovali školské koordinátorky s cieľom zmysluplným spôsobom naplniť posolstvo celoslovenského projektu:

- Školskej koordinátorky Eve Mlakytovej z **Gymnázia Ľudovíta Štúra v Turzovke** sa podarilo aktívne zapojiť žiakov 1. a 2. ročníka do podpory čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh s rovesníkmi z levočského gymnázia. Sprievodným programom výroby záložiek boli pútavé aktivity zamerané na podporu kreatívneho čítania, a to spoločné poznávanie najvýznamnejších literárnych diel z oblasti detektívnej literatúry vo forme krátkych referátov a čítanie ukážok z diel Agathy Christie (napr. Hercule Poirot, Slečna Marplová) a Sira Arthura Conana Doylea (napr. Sherlock Holmes), písanie detektívnych príbehov a časté návštevy školskej knižnice a Mestskej knižnice v Turzovke.
- Školská koordinátorka Gabriela Zavadská zo **Strednej zdravotníckej školy v Humennom** sa spolu so žiakmi dobrovoľne zapája do celoslovenského projektu už od jeho prvého ročníka (od roku 2012). V hodnotení uviedla, že mnohí žiaci ho poznajú zo základných škôl, a to ako česko-slovenský projekt (od roku 2009), iní sa s ním zase zoznamujú až na strednej škole. Do tohto ročníka sa zapojili predovšetkým žiaci prvých ročníkov, ktorí aktívne spolupracovali pri tvorbe záložiek s miestnym Kníhkupectvom na Korze. Výrobu záložiek oživil čítaním ľubovoľných kníh od najznámejších spisovateľov detektívnych románov, s ktorými sa v budúcnosti stretnú na maturitnej skúške, a literárnou vychádzkou, v rámci ktorej si pripomenuli významné literárne pamiatky v Humennom. Uvedené humenské literárne pamiatky aj zdokumentovali a spoločne o nich vytvorili príbeh.
- Školskej koordinátorky Bibiáne Dzianovej zo **Strednej odbornej školy Jána Antonína Baťu v Partizánskom** sa podarilo pri tvorbe záložiek inšpirovať žiakov postavami detektívov nielen z najznámejších detektívnych príbehov, ale aj kreslenými rozprávkovými hrdinami záhadných príbehov, keďže záložky zhotovili žiaci v odbore učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo, ktorým je detská literárna tvorba blízka. Jednou z doplňujúcich tvorivých čitateľských aktivít bola účasť žiakov v Mestskej knižnici Mikuláša Mišíka v Partizánskom na takzvanom voľnom čítaní. Išlo o vlastný výber najmä literatúry vhodnej pre deti a mládež v rámci vyučovacieho predmetu metodika jazykovej a literárnej výchovy. Uvedené podujatie vopred dohodla školská koordinátorka s pracovníčkou uvedenej knižnice.

Väčšina stredných škôl k záložkám do balíka pribalila propagačné materiály o svojej škole a jej učebných odboroch, informačné letáky o svojom regióne, knižné publikácie, informačné brožúrky, školské časopisy, školské ročenky, fotografie žiakov, ktorí sa aktívne zúčastnili výroby záložiek na danej škole, a rôzne upomienkové predmety (napr. perá s logom školy, kalendáriky, rozmanité kancelárske potreby, stojany na mobil).

Zúčastnené školy na svojich webových sídlach uverejňovali stručné informácie o uvedenom projekte spolu s fotografiami najkrajších záložiek, aby sa aj ostatní členovia školskej komunity spolu so širokou verejnosťou dozvedeli o ich obdivuhodnej kreatívnej podpore čítania. Takisto písali aj články o realizácii celoslovenského projektu do školských časopisov. Žiaci si často zo svojich alebo aj z priateľských záložiek urobili nástenky alebo výstavky vo vestibule škôl alebo v triedach. Viacerí školskí koordinátori sa navzájom dohodli, že zostanú v priateľskom kontakte a budú hľadať ďalšie spôsoby prehlbovania priateľských vzťahov napríklad aj vo forme spoločnej návštevy zástupcov školy, školského výletu, exkurzie alebo fotografickej súťaže.

Výmena záložiek opätovne pomohla pedagógom a školským knihovníkom hravou a zábavnou formou získať žiakov pre čítanie s radosťou. Taktiež podporila ich dobrý vzťah ku knihám a k školskej knižnici a motivovala ich, aby s nadšením rozvíjali svoje čitateľské záujmy a osobné talenty. Rovnako im pomohla vytvárať živé priateľské spoločenstvá, v ktorých sa žiaci učili navzájom si pomáhať a zapájať sa do tímovej práce s cieľom podporiť vzájomnú súdržnosť a užiť si spoločnú zábavu z čítania a zdieľania čitateľských zážitkov.

Výroba záložiek, konkrétne výtvarná činnosť, takisto pomohla aj stredoškólakom rozvinúť jemnú motoriku, tvorivosť, predstavivosť, fantáziu, emočnú inteligenciu a umožnila im uspokojiť ich estetické cítenie a potrebu sebarealizácie. Práca na záložkách zároveň priniesla všetkým žiakom, teda aj žiakom s mentálnym postihnutím, žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou, žiakom pochádzajúcim zo sociálne alebo jazykovo znevýhodneného prostredia, ktorí mimo školy nemajú prístup k čítaniu kníh, potešenie z tejto činnosti, obohatila ich o skúsenosť zo sústredenej práce a o pocit hrdosti nad ňou samou. Žiaci sa totiž pri nej učili preberať spolourozhodovanie o tom, čo sa ich osobne týkalo, a čestne si splniť svoje záväzky voči poväčšine neznámemu kamarátovi z pridelenej partnerskej školy.

Pridanou hodnotou celoslovenského projektu bolo aj oživenie vyučovacieho procesu, podpora medzipredmetových vzťahov, rozšírenie vedomostí žiakov najmä zo slovenského jazyka a literatúry a informatiky. Jeho bonusom bolo nadviazanie nových priateľských kontaktov medzi partnerskými školami a rovesníkmi zo všetkých kútov Slovenska.

Výber z dobrovoľného hodnotenia celoslovenského projektu **73 strednými školami** spolu s fotografiami najkrajších záložiek je dostupný webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk) v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice.

Celoslovenský projekt *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*

Dňa 12. septembra 2023 vyhlásil Národný inštitút vzdelávania a mládeže 19. ročník celoslovenského projektu ***Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*** k Medzinárodnému dňu školských knižníc 23. októbra 2023 na tému ***Školská knižnica vám dáva priestor na to, aby ste boli výnimoční.***

Cieľom celoslovenského projektu bolo reflektovaním aktuálnej doby, kreativitou a zábavnými formami práce s knihou podporiť pozitívny a trvalý vzťah k školskej knižnici, ku knihe

a k samostatnému čítaniu žiakov. Jeho zámerom bolo tiež zavádzanie inovatívnych prvkov v školskej knižnici, netradičných spôsobov výpožičiek, využívanie moderných technológií nezvyčajným spôsobom, či vedenie rozhovorov na aktuálne témy, ako sú napríklad rozpoznanie hoaxov a ako sa dopátrať pravdy z prečítaného.

Školská knižnica, ktorá sa chcela zúčastniť celoslovenského projektu, bola povinná:

- Vyplniť do **19. októbra 2023 elektronickú prihlášku**, ktorá bola dostupná na webovom sídle Národného inštitútu vzdelávania a mládeže.
- Zorganizovať podujatie k Medzinárodnému dňu školských knižníc práve dňa **23. októbra 2023 na tému *Školská knižnica vám dáva priestor na to, aby ste boli výnimoční***.
- Poslať stručný popis podujatia v rozsahu 3 – 5 strán textu vo formáte A4 v programe Word na predpísanom formulári klasickou poštou najneskôr do **3. novembra 2023** na adresu Národný inštitút vzdelávania a mládeže, Pracovisko Hálova 6, 851 01 Bratislava spolu s povinnými údajmi (názov a sídlo školy, e-mailová adresa školy, telefónne číslo školy, meno riaditeľky/riaditeľa školy, meno školskej knižníčky/školského knihovníka, celkový počet účastníkov podujatia, hodnotenie podujatia vedením školy, samostatné hodnotenie podujatia najmenej 12 žiakmi školy, 6 – 8 fotografií z priebehu podujatia). Na obálke mala uviesť heslo *Podujatie*.
- Prihlásiť do celoslovenského projektu **len jedno podujatie**.
- Byť zriadená v súlade s platným právnym stavom.

Školským knižniciam sa odporúčalo, aby na svoje podujatie pozvali rodičov žiakov, zriaďovateľa školy, predstaviteľov miestnej samosprávy, popřípade iných členov miestnej komunity.

Do celoslovenského projektu sa do 19. októbra 2023 prihlásilo **185 školských knižníc v základných školách a stredných školách**. Oslavu Medzinárodného dňa školských knižníc 23. októbra 2023 reálne zrealizovalo **167 školských knižníc s celkovým počtom 30 862 účastníkov podujatí**.

Odborná porota, zložená zo zástupcu vyhlasovateľa celoslovenského projektu a dvoch zástupcov školských knižníc, hodnotila podujatia v troch kategóriách. V kategórii A hodnotila, či bolo **podujatie v súlade s vyhlásenou témou *Školská knižnica vám dáva priestor na to, aby ste boli výnimoční***, a to hodnotiacimi známkami v škále od 0 bodov do 20 bodov. V kategórii B hodnotila **originalitu a vtipnosť realizovaného podujatia**, a to hodnotiacimi známkami v škále od 0 bodov do 20 bodov. V kategórii C hodnotila **úroveň popisu podujatia po formálnej stránke – úplnosť povinných údajov**, a to hodnotiacimi známkami v škále od 0 bodov do 10 bodov.

Odborná komisia nehodnotila podujatie štyrom školským knižniciam. Dôvodom ich vyradenia z hodnotiaceho kola bolo nesplnenie formálnych náležitostí v súlade s vyhlásenými podmienkami celoslovenského projektu (nesplnenie povinnej elektronickej registrácie, nedodržanie povinného termínu realizácie podujatia a zaslanie popisu podujatia po uzatvorení celoslovenského projektu). Do hodnotiaceho kola celoslovenského projektu postúpilo **163 školských knižníc**.

Po sčítaní bodov pridelených jednotlivými členmi odbornej komisie podľa stanovených kritérií a v stanovenom bodovom rozsahu bolo určené výsledné poradie zúčastnených školských knižníc.

Jedenásť ocenených školských knižníc získalo **knižné dary podľa ich vlastného výberu od NIVaM a od troch partnerov celoslovenského projektu v celkovej sume 2 460 €**. Prvým siedmim víťazom celoslovenského projektu **venoval organizátor celoslovenského projektu knižné publikácie do ich knižničného fondu v celkovej sume 2 000 €**. Boli to:

- Školská knižnica Základnej školy v Dvoroch nad Žitavou,
- Školská knižnica Základnej školy s materskou školou Jána Bakossa v Banskej Bystrici,
- Školská knižnica Spojenej školy v Lendaku,
- Školská knižnica Základnej školy na Slnecnej ulici v Námestove,
- Školská knižnica Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Trenčíne,
- Školská knižnica Základnej školy s materskou školou J. A. Komenského v Lednici,
- Školská knižnica Základnej školy s materskou školou v Spišskej Teplici.

Partneri celoslovenského projektu venovali ďalším štyrom oceneným školským knižniciam **knižné publikácie podľa vlastného výberu do ich knižničného fondu v celkovej sume 460 €**. Zvláštne ceny získali:

- Školská knižnica Spojenej školy v Spišskej Novej Vsi,
- Školská knižnica Základnej školy J. A. Komenského v Tvrdošovciach,
- Školská knižnica Základnej školy v Hliníku nad Hronom,
- Školská knižnica Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Galante.

Absolútnym víťazom celoslovenského projektu sa stala **Školská knižnica Základnej školy v Dvoroch nad Žitavou**, ktorá zorganizovala podujatie pod názvom ***Kurz výnimočnosti v našej školskej knižnici*** s cieľom pomôcť žiakom objaviť ich výnimočnosť prostredníctvom tvorivej práce s knižnými dokumentmi a vyhľadávaním zaujímavostí v nich. Podujatie bolo organizované formou vopred pripravených kurzov zvlášť pre žiakov 1. stupňa a zvlášť pre žiakov 2. stupňa. Mladší žiaci objavovali svoju výnimočnosť v *Kurze vyjadrenia pocitov zvukom a spevom, Kurze rýmovania a písania básničiek a riekaniek, Kurze písania a tvorby vlastného príbehu alebo knihy a Kurze pre budúcich školských knihovníkov*. Starší žiaci zase objavovali svoju výnimočnosť v *Kurze vedeckého bádania, Kurze pre budúcich inžinierov, Kurze praktického využitia návodu v kuchárskej knihe a Kurze hľadania tajomstiev v anglickom príbehu*. Napríklad tretiaci v *Kurze rýmovania a písania básničiek a riekaniek* navštívili školskú knižnicu, kde sa učili rozpoznávať poéziu a prózu, hľadať rýmy v básničkách a riekankách. Naučili sa, aké rýmy sa môžu v básničkách a riekankách vyskytovať a ako sa volajú. Pracovali s knihami *Bola raz jedna trieda, Veľká kniha riekaniek, Hovorníček*. Skúšali

aj rýmovanie a tvorenie vlastných básničiek. Žiaci 5. až 9. ročníka, ktorí sa zaujímalí o vedu, v rámci *Kurzu vedeckého bádania* taktiež navštívili školskú knižnicu a venovali sa populárno-náučným knihám z odboru chémie. Pokúsili sa o praktické preverenie tvrdení z kníh *Malý vedec*, *Experimenty, ktoré môžete skúšať doma*, *100 zábavných pokusov pre každého*. Všetky originálne, zábavné a tvorivé čitateľské aktivity, ktoré boli zorganizované v rámci uvedených kurzov, poukazovali na výnimočnosť slávnych osobností a zároveň žiakov nabádali k túžbe po poznávaní a objavovaní nového, upevnili v nich pozitívny vzťah k školskej knižnici a čítaniu.

Z druhého miesta sa radovala **Školská knižnica Základnej školy s materskou školou Jána Bakossa v Banskej Bystrici**, ktorá zorganizovala podujatie pod názvom *Jeden deň s Aladinom* vo forme interaktívneho projektu zameraného na pútavú, inšpirujúcu a vtipnú prácu s knihami plných želaní a prekvapení. Jeho cieľom bolo upevniť výnimočnosť každého žiaka prostredníctvom inšpiratívnych, kreatívnych a zábavných aktivít. Po slávnostnom otvorení podujatia, ktorého sa okrem členov školskej komunity zúčastnili aj rodičia a starí rodičia žiakov spolu so splnomocnencom Úradu vlády SR pre rómske komunity, si každý žiak zaželel, v čom by chcel vyniknúť a ktorý svoj talent by chcel rozvíjať, aby sa stal výnimočným pre spoločnosť. Následne sa žiaci presunuli do jednotlivých ateliérov, ktoré boli vopred pripravené podľa želaní žiakov. Boli to *Výtvarný ateliér*, *Hudobný ateliér*, *Ateliér architektov*, *Ateliér literátov*, *Ateliér bábkohercov* a *Filmový ateliér*. Napríklad v *Ateliéri architektov* takzvaní mladí architekti aktívne pracovali s knihou *Za siedmimi divmi sveta*, ktorú napísal Vojtech Zamarovský. Čítali úryvky o starovekých divoch sveta a prostredníctvom informačno-komunikačných technológií sa oboznamovali aj s novodobými divmi. Na základe získaných vedomostí z kníh *Dejiny umenia* naplno využili svoj talent a kreativitu pri tvorbe prekrásnych makiet stavieb z Orientu. Žiaci, ktorí si priali byť výnimoční práve v literárnej oblasti, sa zoznamovali s knihami od mladých rómskych autorov v rámci literárnej besiedky *Nelkáčik*. Aktívne pracovali aj s knihou *Malý princ* a podľa svojich predstáv modelovali planétky, ktoré on navštívil. Literárnu besiedku doplnili spevom a tancom. Živé vstupy hostí, pútavé knihy, práca vo workshopoch, hudba, spev a tanec vytvorili priestor pre každého žiaka, aby sa aj vďaka školskej knižnici cítil výnimočný.

Tretiemu miestu sa potešila **Školská knižnica Spojenej školy v Lendaku**, ktorá zorganizovala podujatie pod názvom *Ako knihy menia život* vo forme projektového vyučovania s cieľom vytvoriť priestor pre žiakov na to, aby sa preniesli do sveta výnimočných hrdinov ukrytých v knižničnom fonde školskej knižnice a inšpirovali sa nimi. Žiaci najskôr v triedach v rámci čitateľských dielní robili rôzne zaujímavé, kreatívne a vtipné aktivity, z ktorých výstupy spoločne spracovali do leporel, plagátov, záložiek či dokonca do mapy Vysokých Tatier. Napríklad čítali rôzne knihy, ktoré boli vybrané primerané k ich veku (napr. *Matko a Kubko*, *Gul'ko Bombul'ko*, *Opice z našej police*, *Záhada*). Vzájomne živým spôsobom diskutovali o prečítanom či urobili dramatizáciu daného literárneho príbehu. Vyvrcholením triednych čitateľských aktivít bol gala program, ktorý sa konal v miestnom kine. V rámci *Knižnej akadémie* vyše sto žiakov hovorilo účastníkom podujatia o tom, čo všetko im ponúka skutočný ľudský hrdina z ich najobľúbenejšej knihy a ako ich motivuje, aby sa stali výnimočnými. Rozprávanie žiakov bolo doplnené napríklad módnou prehliadkou knižných hrdinov v podaní žiakov, predstavením výnimočných ľudí z rôznych oblastí života (napr. Ján Pavol II., Matka Tereza, Louis Pasteur, Milan Rastislav Štefánik, Ben Carson, František Trstenský, Henrieta Farkašová, ich rodák Tomáš Grich), divadelným predstavením rozprávky *Sol' nad zlato* v podaní šiestakov, dramatizáciou piesne *O kráľovstve dobrého kráľa* v podaní druhákov, tancom a spevom piesne *Výnimoční* od Smejka a Tanculienky. Súčasťou podujatia boli aj bývalí zamestnanci školy, ktorí prišli školskú komunitu podporiť v ich knižných a čitateľských aktivitách.

Na štvrtom mieste sa umiestnila **Školská knižnica Základnej školy na Slnecnej ulici v Námestove**, ktorá zorganizovala podujatie pod názvom *V školskej knižnici formujem svoju osobnosť* s cieľom ukázať žiakom, že v školskej knižnici môžu nielen čítať a požičiavať si knihy, ale môžu vojsť do sveta, v ktorom ešte neboli a vytvárať si tak pozitívny a obohacujúci vzťah ku knihám. Podujatie začalo raňajkami v priestoroch študovne, ktorá je súčasťou školskej knižnice. Žiakmi čerstvo napečené pečivo, čítanie *Rannej modlitby* z Rúfusových básničiek a neformálna žiacka diskusia o obľúbených knižných hrdinoch navodili výnimočnosť začiatku podujatia. Následne školská knihovnička prvákom odovzdala takzvaný knižný kufrík, v ktorom ich čakal odkaz s kľúčom od školskej knižnice. Ten znamenal, že aj oni si môžu požičiavať knihy. Súčasťou prvej návštevy bolo pozeranie ilustrácií a čítanie deviatkov. Druháci a tretiaci plnili konkrétne tvorivé a úsmevné úlohy z kufríka. Napríklad rozpoznávali rozprávky podľa ilustrácií, snažili sa vžiť do ľubovoľnej rozprávkovej postavy a opísať jej výnimočné vlastnosti. Štvrtáci až siedmci plnili zábavné úlohy v takzvanom stánku *Prečo čítať?* Dôvody čítania zisťovali pomocou hry – šifrovačky. Ôsmaci a deviataci pracovali v takzvanom stánku *Hoaxy a dezinformácie*, v ktorom sa rozprávali o tom, ako rozoznávať pravdivé od falošného. V priebehu čitateľských aktivít žiaci písali do papierových knižočíek názvy kníh, ktoré aktuálne čítajú alebo ktoré prečítali, aby motivovali k čítaniu svojich rovesníkov. Zo všetkých knižočíek bola vytvorená takzvaná *Kniha knižných tipov*.

Piate miesto obsadila **Školská knižnica Strednej odbornej školy obchodu a služieb v Trenčíne**, ktorá zorganizovala podujatie pod názvom *Staň sa hviezdou vďaka knihe zo školskej knižnice* s cieľom podporiť žiakov v čítaní, rozmyšľaní a kreativite. Učitelia spolu so žiakmi pripravili sériu rôznorodých výnimočných, originálnych a zábavných aktivít, ktoré spájali knihy zo školskej knižnice. V školskej knižnici počas celého dňa prebiehala spomienková vzdelávacia prezentácia venovaná najlepším praktickým maturitným skúškam hotelovej akadémie, pri ktorých žiaci využili vedomosti z knižničných dokumentov nachádzajúcich sa v jej knižničnom fonde. Inšpirujúce prezentácie a krátke videá sa vzťahovali napríklad ku knihám *Rómeo a Júlia* (gastrodivadlo podľa Shakespeara), *Dobrodružstvo pri obžinkoch* (národný ples Slovákov podľa Palárika). Paralelne prebiehalo aj vyučovanie v triedach, v ktorých sa aktívne čítalo a tvorili sa tematické projekty s využitím náučnej literatúry. Žiaci napríklad pripravili projekt o soľných jaskyniach na Slovensku. Na hodine nemeckého jazyka sa začítali do nemeckých rozprávok a na hodinách marketingu sa venovali osobnosti Tomáša Baťu. Knihy zo školskej knižnice sa stali inšpiráciou aj pre žiakov na praktickom vyučovaní. Žiačky z odborov kozmetik a kaderník vytvorili podľa knihy *Dějiny vlasů* barokový účes. Žiaci hotelovej akadémie zase pripravili obedové menu striktne podľa kníh zo školskej knižnice. Čitateľské aktivity a žiacke diskusie o knihách sa zo školskej knižnice a z jednotlivých tried preniesli aj do baristického krúžku, a to v duchu *Kniha ku káve patrí – ideálne ak je o káve*.

Šieste miesto bolo pridelené **Školskej knižnici Základnej školy s materskou školou J. A. Komenského v Lednici**, ktorá zorganizovala podujatie pod názvom *Vďaka školskej knižnici v Lednici sú z nás zaraz výnimoční*. Jej zámerom bolo naplniť vzdelávací, zábavný, kultúrny, kooperatívny a socializačný cieľ a umožniť žiakom, aby sa aspoň na jeden deň z nich stali bábkoherci, ilustrátori, rybári, kozmonauti, kuchári, prekladatelia, bankári, básnici a politici. Ústredným motívom všetkých tvorivých, zábavných a obdivuhodných čitateľských aktivít bola vždy konkrétna kniha súvisiaca s určitým povoláním, vďaka ktorej sa stali žiaci výnimoční. Napríklad prváci sa stali výnimočnými bábkohercami, druháci ilustrátormi, tretiaci rybármi, štvrtáci kozmonautmi, piataci kuchármi, šiestaci prekladateľmi, siedmci bankármi, ôsmaci básnikmi a deviataci politikmi. S knižnými titulmi, s ktorými žiaci aktívne pracovali, sa najskôr zoznámili v školskej knižnici. Žiaci spolu s učiteľmi zameriavali svoju pozornosť i na

prepojenie medzipredmetových vzťahov, preto napríklad žiaci 3. ročníka, ktorí sa stali rybármi, pracovali nielen s knihou *Veľký obrazový atlas rýb*, ale vyskúšali si i rybárske náčinie, rybársku stoličku a rybársky spací vak. Všetky čitateľské aktivity počnúc hraním divadielka prvkami a končiac tvorbou volebných programov deviatkami viedli žiakov i vyučujúcich k spolupráci a vzájomnému rešpektu.

Na siedmom mieste skončila **Školská knižnica Základnej školy v Spišskej Teplici**, ktorá zorganizovala podujatie pod názvom *Výnimočný deň v našej škole*, v rámci ktorého zorganizovala množstvo nezvyčajných, zábavných a inšpirujúcich čitateľských aktivít. Na začiatku oslavy Medzinárodného dňa školských knižníc si žiaci z jednotlivých tried vybrali z pripravených kníh rôznych literárnych hrdinov, medzi ktorými hľadali pozitívne vzory. Výsledkom tejto čitateľskej aktivity bola nielen nástenka pod názvom „*Buď ako...*“, ale aj bohaté vedomosti o vybraných literárnych hrdinoch (napr. o *Pipi Dlhej pančuche*, o Marekovi Habdžovi z knihy *Červené víno* či o bedárovi Tomovi z knihy *Princ a bedár*) vo forme obrázku, ukážky z danej knihy a inšpirácia pre vykonanie dobrého činu (napr. finančná zbierka pre Mestský útulok pre psov v Poprade podľa *Pipy Dlhej pančuchy*, ktorá zabránila týraniu koníka). Ďalšou pozoruhodnou čitateľskou aktivitou bola návšteva slovenských spisovateľov a spisovateľiek v podaní vybraných žiakov a učiteľov, ktorí v jednotlivých triedach rozprávali o svojom takzvanom spisovateľskom živote a literárnej tvorbe. Žiaci mali možnosť podrobnejšie sa zoznámiť napríklad s Máriou Ďuričkovou, Jaroslavou Blažkovou, Ľubomírom Feldekom, Štefanom Moravčíkom, Kristou Bendovou, Ľudmilou Podjavorinskou, Gabrielou Futovou, Julesom Verneom či Agathie Christie, ktorí mali pre nich pripravené aj tvorivé zábavné úlohy. Napríklad vyplňovanie pracovných listov, riešenie doplnovačiek, lúštenie tajničiek či overenie vedomostí v interaktívnych kvízoch prostredníctvom platformy Kahoot.

Klub mladých čitateľov Albatros (www.kmc.sk) venoval **Spojenej škole na Fabiniho ulici v Spišskej Novej Vsi**, ktorá sa umiestnila ako prvá základná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 150 €** do jej školskej knižnice. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom *Popletené rozprávky*, v rámci ktorého bolo úlohou jednotlivých tried odprezentovať rozprávku, v ktorej bola nepatrná chyba, a to poprehadzovanie rozprávkových postáv a eliminovať narušanie čitateľskej aktivity strigou, ktorú hrala školská knihovníčka. Napríklad piataci špeciálnej základnej školy pracovali s rozprávkou o *Troch prasiatkach*. Jednotliví žiaci čítali text a ich spolužiaci postupne pridávali obrázky na nástenku. Po prečítaní bolo úlohou žiakov odkontrolovať, či sú obrázky uložené v správnom poradí a následne urobiť opravu deja. Žiaci základnej školy s narušenou komunikačnou schopnosťou robili dramatizáciu rozprávky *O siedmich kozliatkach*, siedmici predstavili rozprávku *Červená čiapočka* formou prózy, veršovanou rozprávkou a básňou. Iní žiaci si zahrali divadielko na motívy *Janko Hraško*, *Išlo vajce na vandrovkú*, *O repe*, *Domček, domček, kto v tebe býva* či upravovali *Bájkú o levovi a myši*. Bohatý program dramatizovaných rozprávok v rôznych prevedeniach dopĺňalo sprievodné slovo, piesne a tance.

Vydavateľstvo Tatran (www.slovatran.sk) venovalo **Základnej škole J. A. Komenského v Tvrdošovciach**, ktorá sa umiestnila ako druhá základná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 150 €** do jej školskej knižnice. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom *Čím vyššie vyjdeš, tým ďalej dovidíš*, ktoré bolo zamerané na sebaopoznávanie a stanovenie vízie. Úlohou žiaka bolo najskôr nakresliť predlohu človečika a vystrihnúť ju. Následne do hlavičky makety písali svoje najcharakteristickejšie vlastnosti, pričom si odpovedali na otázky: „*Aký som? V čom som ja výnimočný?*“ Pri plnení ďalšej inšpiratívnej úlohy sa zamýšľali na tým, kto je podľa nich výnimočný a kto ich v živote inšpiruje. Svoju odpoveď zapisovali do srdiečka svojich makiet. Záverečnou úlohou bolo, aby do svojej makety

napísali, akou cestou by sa mal ich život uberať, aby aj ich raz niekto považoval za výnimočných ľudí. Jednotlivé makety človečikov zlepili za ruky, keďže počas svojej životnej cesty za snami budú potrebovať pomoc svojho okolia, a takto vytvorenú reťaz z makiet vyvesili na chodbe vedúcej do školskej knižnice.

Knižná edícia pre malých čitateľov Stonožka (www.stonozka.sk) venovala **Základnej škole v Hliníku nad Hronom**, ktorá sa umiestnila ako tretia základná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 80 €** do jej školskej knižnice. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom **JA – TY – MY**, ktorého cieľom bolo zábavnými čitateľskými aktivitami upevňovať dobrý vzťah ku knihe, k školskej knižnici a čítaniu. Všetci žiaci robili tri rovnaké invenčné aktivity s názvom *Výnimoční žiaci tvoria výnimočnú triedu a výnimočnú školu*, *Výnimoční žiaci čítajú výnimočné knihy* a *Knižný Instagram*. Doplnkom bola ešte jedna podnetná aktivita s názvom *Triedni učitelia učia výnimočné predmety*. Napríklad v rámci druhej aktivity nazvanej *Výnimoční žiaci čítajú výnimočné knihy* žiaci rozmýšľali nad knihou, ktorá sa pre nich stala výnimočnou. Svojim rovesníkom ju predstavili. Povedali im aj dôvod, prečo sa pre nich stala výnimočnou a následne z nej nahlas prečítali najzaujímavejší úryvok. Výstupom z uvedenej aktivity bola takzvaná kniha *Originálne tipy na skvelé čítanie*. V rámci tretej aktivity *Knižný Instagram* účastníci podujatia zhodnotili jeho priebeh a do vopred pripravených okienok písali alebo nakresli to, čo počas dňa robili. *Knižný Instagram* jednotlivých žiackych kolektívov bol umiestnený na informačných paneloch na školskej chodbe, aby sa každý člen školskej komunity oboznámil s priebehom celej oslavy Medzinárodného dňa školských knižníc.

Knižná edícia pre mladých čitateľov YOLI (www.yoli.sk) venovala **Strednej odbornej škole obchodu a služieb v Galante**, ktorá sa umiestnila ako prvá stredná škola mimo poradia víťazov, **knihy v hodnote 80 €** do jej školskej knižnice. Školská knižnica zorganizovala podujatie pod názvom **Svet potrebuje hrdinov**. Žiaci sa zúčastnili zábavných a pozoruhodných čitateľských aktivít, ktorých cieľom bola práca s informáciami z literárnych diel, tvorba obrazov, projektov a básní. Prvá čitateľská aktivita nazvaná *Výnimoční hrdinovia očami žiakov* bola zameraná na prácu s knihami a textom. Úlohou žiakov bolo kreatívne zobrazit' výnimočnosť vybranej literárnej postavy z minulosti v súčasnom svete. V rámci druhej aktivity tvorili projekty, v ktorých prepojili učebnú látku z dejepisu s občianskou náukou. Vznikli originálne prepojenia, a to napríklad Odyseus, Masaryk a Štefánik ako *Hrdinovia v plynutí času* alebo Achilles a NATO ako *Hrdinovia naprieč históriou*. Zámerom tretej aktivity nazvanej *Svet potrebuje hrdinov* bola vlastná tvorba básne o výnimočnosti, ktorej sa venovali maturanti.

Vyhodnotenie celoslovenského projektu je dostupné na webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk) v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice.

INFORMAČNÉ TECHNOLOGIE

Proces elektronizácie v školských knižniciach môžeme hodnotiť len z pohľadu celkového počtu automatizovaných knižnično-informačných systémov a umiestnených online katalógov na webovom sídle školy alebo v prípade málotriedok na webom sídle obce (tabuľka 8). V porovnaní s rokom 2022, kedy sa **celkový počet automatizovaných knižnično-informačných systémov** zvýšil približne o 2 %, v roku 2023 došlo k ich **poklesu**, a to o 3 %.

Z 23 integrovaných školských knižníc s verejnými knižnicami vykázalo len **14 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami** (60 %) automatizovaný knižnično-

informačný systém. V roku 2022 to bolo 13 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami.

V súvislosti so zberom štatistických údajov v rámci tohto štatistického ukazovateľa považujeme za dôležité uviesť nasledujúce skutočnosti, a to:

- Aplikovala sa metodika CVTI SR, podľa ktorej sa mohli vykazovať okrem automatizovaných knižnično-informačných systémov aj elektronické programy (napr. aScAgenda, eŠkola), ktorých súčasťou bol modul Knižnica, ktorý umožňoval školským knižniciam evidovať všetky povinné údaje v oblasti základnej a pomocnej odbornej evidencie v súlade s platným právnym stavom⁶.
- Existuje rozdiel medzi oficiálne vykázaným počtom automatizovaných knižnično-informačných systémov a medzi aktuálnou evidenciou uvedeného štatistického ukazovateľa v Adresári školských knižníc v Slovenskej republike. Podľa nahlásených údajov školskými knižnicami do uvedeného Adresára školských knižníc v Slovenskej republike by malo pracovať s automatizovaným knižnično-informačným systémom **575 školských knižníc**, pričom až **39 školských knižníc** dokonca nahlásilo vlastníctvo až **2 automatizovaných knižnično-informačných systémov**. Na vysvetlenie tejto „anomálie“ uvádzame, že niektoré školské knižnice prestali pracovať so zakúpenými automatizovanými knižnično-informačnými systémami z rozvojového projektu *Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc*, ktorý realizovalo ministerstvo školstva v rokoch 2006 – 2009, 2011 a 2013⁷, a obstarali si nový automatizovaný knižnično-informačný systém. Školské knižnice najčastejšie nahlásili tieto automatizované knižnično-informačné systémy: Biblib, Clavius, Knižničný systém pre malé a stredné knižnice, ProfliB. V malom počte boli hlásené aj iné automatizované knižnično-informačné systémy, napríklad Advanced Rapid Library, Dawinci, Libris, Tritius a knižničný, evidenčný, výpožičný systém LETTERA. Posledne menovaný získalo **15 školských knižníc**, ktoré boli podporené už zo spomínanej eurofondovej výzvy *na budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách*⁸. Využívanie počítačových programov v rámci vedenia odbornej evidencie nahlásilo **143 školských knižníc**. Boli to najčastejšie aScAgenda a eŠkola.
- Každoročne rastie počet školských knižníc, ktoré prestávajú spracovávať knižničné jednotky prostredníctvom automatizovaných knižnično-informačných systémov, a to z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov na pokrytie nákladov na servis počítačov a tlačiarň a na ročnú aktualizáciu automatizovaných knižnično-informačných systémov, z dôvodu zmeny školského knihovníka, ktorý nevie pracovať s daným automatizovaným knižnično-informačným systémom alebo dokonca nemá ani záujem

⁶ Ostatné elektronické programy, ktoré nespĺňali všetky zákonom stanovené podmienky napríklad pri vedení odbornej evidencie knižničných dokumentov, evidencie registrovaných používateľov, evidencie absenčných výpožičiek, nemali školské knižnice v tomto štatistickom ukazovateli vykazovať.

⁷ Z finančných prostriedkov ministerstva školstva si zakúpilo automatizovaný knižnično-informačný systém 393 školských knižníc z celkového počtu 602 podporených školských knižníc v základných školách a v stredných školách.

⁸ V rámci uvedenej výzvy mala školská knižnica stanovený limit 6 900 € na technické a technologické vybavenie. Oprávnenými položkami boli: 1 počítač pre školského knihovníka, 5 počítačov/notebookov pre používateľov školskej knižnice, 5 tabletov pre používateľov školskej knižnice, **knižnično-informačný systém**, čítačka čiarových kódov, tlačiareň, kopírovací stroj, skener, televízor, DVD prehrávač, dataprojektor a premietacie plátno.

pracovať s ním, z dôvodu problémov v komunikácii zamestnancov školy (napr. nezaujímam riaditeľa školy o podporu prevádzky automatizovaného knižnično-informačného systému alebo dokonca o prevádzku a činnosť školskej knižnice). Uvedené informácie boli zistené na základe riadeného rozhovoru s riaditeľmi škôl a školskými knihovníkmi.

Tabuľka 8 Informačné technológie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Automatizovaný knižnično-informačný systém	553	537	-2,90
Online katalóg školskej knižnice na internete	97	96	-1,03

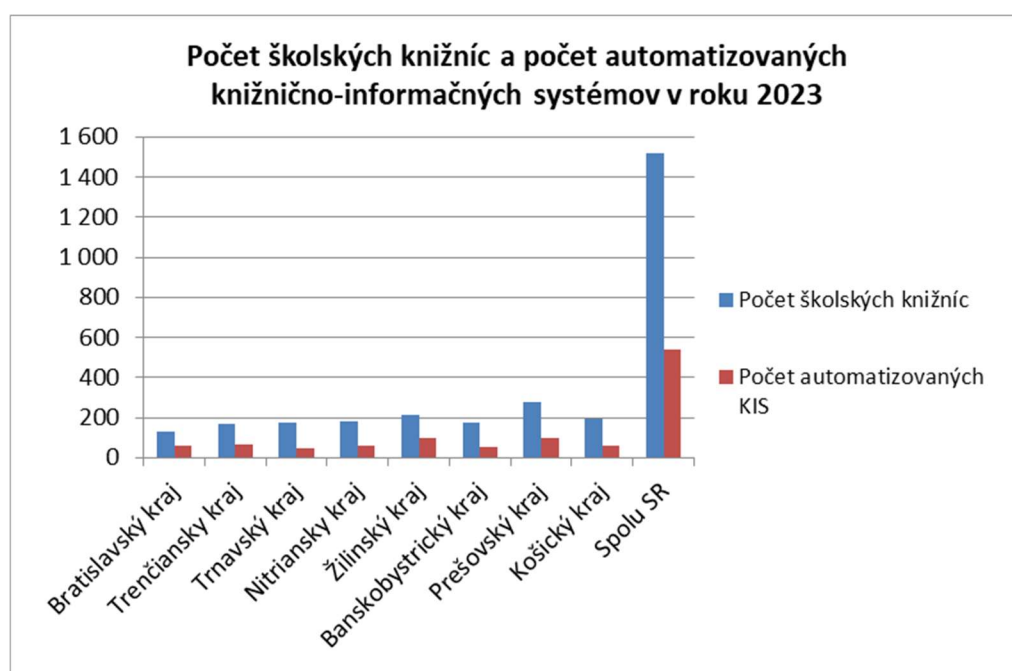
Za povšimnutie stojí oficiálne vykázaný celkový počet **automatizovaných knižnično-informačných systémov** v jednotlivých krajoch Slovenskej republiky v štatistických výkazoch za rok 2023 v porovnaní s počtom školských knižníc v klesajúcom poradí:

- **Žilinský kraj (46 %)**
- **Bratislavský kraj (42 %)**
- **Trenčiansky kraj (41 %)**
- **Prešovský kraj (36 %)**
- **Nitriansky kraj (34 %)**
- **Košický kraj (32 %)**
- **Banskobystrický kraj (29 %)**
- **Trnavský kraj (29 %)**

Tabuľka 9 Počet školských knižníc a počet automatizovaných knižnično-informačných systémov v krajoch Slovenskej republiky v roku 2023

Ukazovateľ	Počet školských knižníc	Počet automatizovaných knižnično-informačných systémov	%
Bratislavský kraj	133	57	43
Trenčiansky kraj	166	66	38
Trnavský kraj	176	49	28
Nitriansky kraj	183	62	34
Žilinský kraj	211	96	46
Banskobystrický kraj	173	51	29
Prešovský kraj	277	95	34
Košický kraj	197	61	31
Spolu Slovenská republika	1 516	537	35

Graf 8 Počet školských knižníc a počet automatizovaných knižnično-informačných systémov v krajoch Slovenskej republiky v roku 2023

V prípade celkového počtu **online katalógov umiestených na internete** bol oproti predchádzajúcemu štatistickému obdobiu zaznamenaný **pokles o jeden percentuálny bod**, pričom v roku 2023 bol zaznamenaný nárast o 5 %.

Za pretrvávajúcu negatívnu skutočnosť považujeme, že z 23 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami len **4 školské knižnice integrované s verejnými knižnicami** (17 %) vykazovali online katalóg na internete, v roku 2022 to bolo 13 %. Pričom by mali všetky integrované školské knižnice sprístupniť bibliografické záznamy o knižničnom fonde všetkým

členom školskej komunity i občanom danej obce/daného mesta prostredníctvom online katalógu zverejneného na internete a takýmto spôsobom skvalitňovať poskytovanie knižnično-informačných služieb.

Vzhľadom k tomu, že len **35 % školských knižníc** podľa vykázaných štatistických údajov za rok 2023 pracuje s automatizovaným knižnično-informačným systémom a dokonca len **6 % školských knižníc** má online katalóg umiestnený na internete, musíme konštatovať, že ide o **zvlášť nedostatočné vybavenie školských knižníc v oblasti informačných technológií**. Pritom automatizovaný knižnično-informačný systém s online katalógom by pomohol napríklad:

- zrýchliť spracovanie knižničných dokumentov tým, že by sa **vylúčilo** duplicitné spracovanie tých istých bibliografických údajov z dôvodu preberania hotových **katalogizačných záznamov** zo Súborného katalógu knižníc Slovenskej republiky,
- skvalitniť poskytovanie **knižnično-informačných služieb** pre používateľov školských knižníc s prepojením jednotlivých online modulov, napríklad online katalógu s výpožičným procesom,
- poskytovať **elektronické služby**, napríklad vyhľadávanie v lokálnych a vonkajších databázach,
- zracionalizovať rutinnú prácu školského knihovníka pri vedení **odbornej evidencie** a **vykazovaní** štatistických údajov získaním relevantných údajov, ktoré vznikli pri spracovaní, **a zároveň by mu vytvoril väčší časový priestor** pre zlepšenie poskytovania knižnično-informačných služieb a takisto aj rozvoja **informačných zručností** používateľov školskej knižnice.

PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE

Odborné knižničné činnosti v roku 2023 vykonávalo v 1 516 školských knižniciach **1 796 školských knihovníkov**, čo je oproti roku 2022 nepatrný nárast, a to o **0,11 %** (tabuľka 10). **Funkciu školského knihovníka** vykonávali predovšetkým **učitelia slovenského jazyka a literatúry**, a to popri vyučovaní ako činnosť súvisiacu s výchovno-vzdelávacou činnosťou učiteľa, alebo **vychovávateľa**⁹. Školskí knihovníci a takisto i zriaďovatelia školských knižníc (riaditelia škôl a starostovia obcí) využívali **pri výkone odborných knižničných činností** odborné metodické poradenstvo NIVaM.

V rámci výkonu odborných knižničných činností, ako sú **doplňovanie knižničného fondu, odborná evidencia a spracovanie knižničných dokumentov, revízia knižničného fondu, vyradovanie knižničného fondu, organizácia, uchovávanie a ochrana knižničného fondu**

⁹ I napriek tomu, že v § 36 ods. 1 písm. l) zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov je uvedený termín **školský špecialista vo výchove a vzdelávaní**, ktorý v súlade s § 38 ods. 4 písm. b) uvedeného zákona vykonáva činnosti v oblasti "využívania knižničných služieb a informačných služieb pre potreby výchovy a vzdelávania, aktualizácie vzdelávania, sebarozvoja žiakov, pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov", pre potreby aplikačnej praxe naďalej používame termín školský knihovník.

a poskytovanie knižnično-informačných služieb, boli predmetom odborných konzultácií predovšetkým otázky zamerané na:

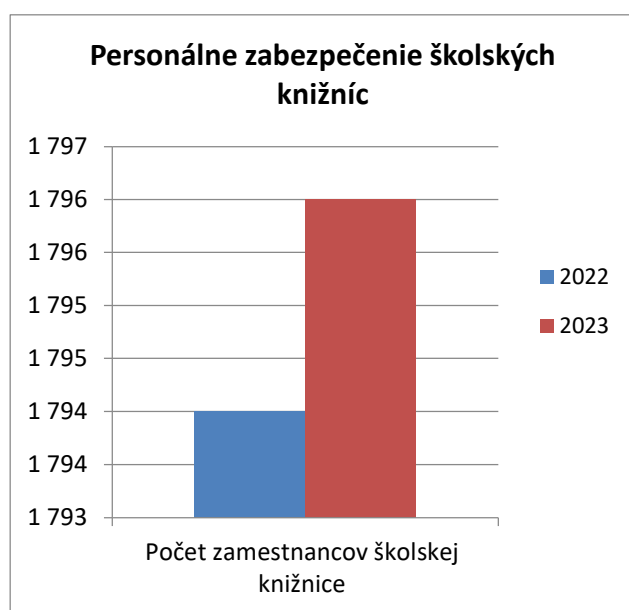
- vedenie základnej odbornej evidencie knižničného fondu (napr. vedenie prírastkového zoznamu a zoznamu úbytkov), vedenie pomocnej odbornej evidencie (napr. evidencia registrovaných používateľov, evidencia absenčných výpožičiek, evidencia prezenčných výpožičiek, evidencia došlých čísiel periodík) a vedenie ďalšej pomocnej evidencie (napr. evidencia vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí, denný zápis o činnosti školskej knižnice),
- vykonávanie revízie knižničného fondu (napr. vydanie príkazu na vykonanie revízie knižničného fondu, vydanie menovacieho dekrétu členom revíznej komisie, vypracovanie zápisnice o výsledku revízie knižničného fondu, vypracovanie zoznamu knižničných dokumentov navrhnutých na vyradenie),
- vyradovanie knižničných dokumentov (napr. vydanie menovacieho dekrétu členom vyradovacej komisie, vypracovanie zoznamu vyradených knižničných dokumentov, povinnosť ponúknuť vyradené knižničné dokumenty iným knižniciam knižničného systému Slovenskej republiky),
- na vypracovanie základných knižničných dokumentov (napr. štatútu školskej knižnice, knižničného a výpožičného poriadku školskej knižnice, cenníka a sankčných poplatkov školskej knižnice) alebo na postup pri odovzdaní a prevzatí agendy školskej knižnice,
- postup pri zriadení školskej knižnice alebo pri jej zrušení, prípadne pri zlúčení školskej knižnice s verejnou knižnicou, alebo pri zlúčení školských knižníc z dôvodu zlúčenia dvoch škôl do jednej spojenej školy,
- prípravu rozmanitých podujatí a akcií zameraných na rozvoj informačnej výchovy a čitateľskej gramotnosti a vyplňanie štatistických údajov o činnosti školskej knižnice za dané štatistické obdobie.

Počas roka 2023 bolo v rámci odbornej poradenskej a konzultačnej služby poskytnutých **4 468 odborných konzultácií**, a to vo forme elektronickej pošty (3 644 písomne evidovaných konzultácií), telefonicky (821 písomne evidovaných konzultácií) a 3 osobné návštevy v školskej knižnici.

Tabuľka 10 Personálne zabezpečenie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Počet zamestnancov školskej knižnice (fyzické osoby)	1 794	1 796	+0,11

Graf 9 Personálne zabezpečenie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

HOSPODÁRENIE ŠKOLSKÝCH KNIŽNÍC

V rámci modulu hospodárenie školských knižníc boli v štatistickom zbere sledované finančné náklady na nákup knižničného fondu (tabuľka 11). Podobne ako v predchádzajúcom štatistickom období bol zaznamenaný pokles finančných prostriedkov na nákup knižničného fondu. Pozitívnu správou je, že kým v roku 2022 to bol pokles až o 38 %, tak v roku 2023 to bol pokles približne len o 9 %.

Finančné náklady na nákup knižničného fondu, teda na aktívnu akvizíciu, vykázalo **41 % školských knižníc**, ktoré získali finančné prostriedky napríklad z rozpočtu školy, rozvojových projektov, grantových programov, či od občianskych združení, nadácií, Rady rodičov. Na doplnenie uvádzame, že do vykázaného objemu finančných nákladov na nákup knižničného fondu za rok 2023 bola zahrnutá aj časť finančných prostriedkov zo spomenutého rozvojového projektu ministerstva školstva *Čítame pre radosť*¹⁰.

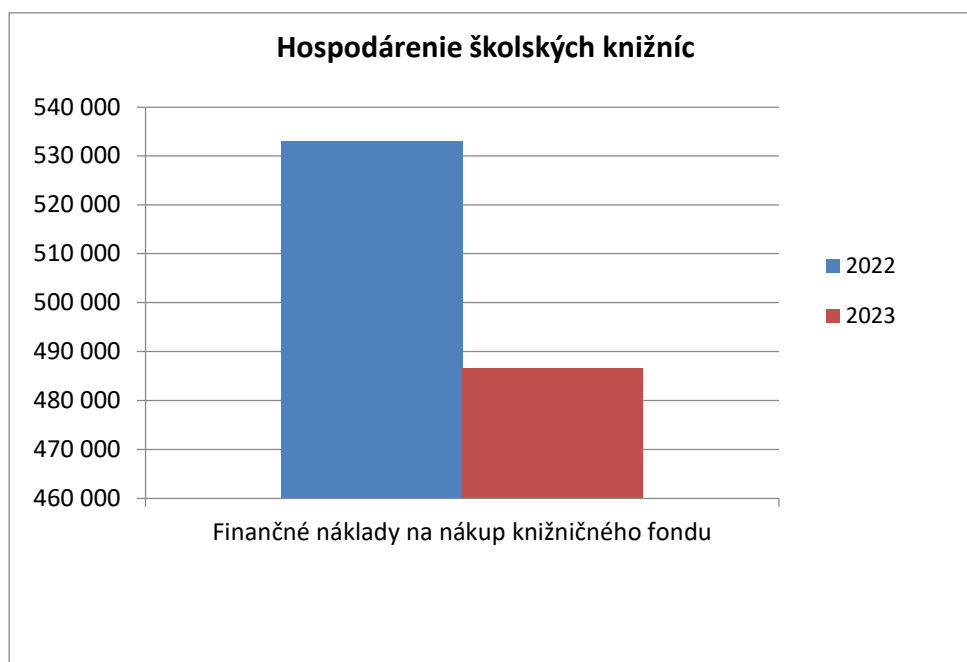
Len pre zaujímavosť uvádzame, že v priemere bolo na **kúpu 1 knižničnej jednotky** vynaložených **10,90 €**. Údaje sme získali na základe prepočítania celkového objemu finančných nákladov na nákup knižničného fondu s celkovým počtom knižničných jednotiek získaných formou kúpy.

Tabuľka 11 Hospodárenie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Finančné náklady na nákup knižničného fondu	533 032	486 645	-8,70

¹⁰ Oprávnenosť čerpania výdavkov v uvedenom rozvojovom projekte je od 1. 10. 2023 do 31. 3. 2024. Podporené školy si môžu v danom období zakúpiť knihy pre deti a žiakov, knihy pre učiteľov alebo audioknihy pre deti a žiakov. Ministerstvo školstva vyčlenilo na realizáciu rozvojového projektu sumu 210 000 €.

Graf 10 Hospodárenie v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023

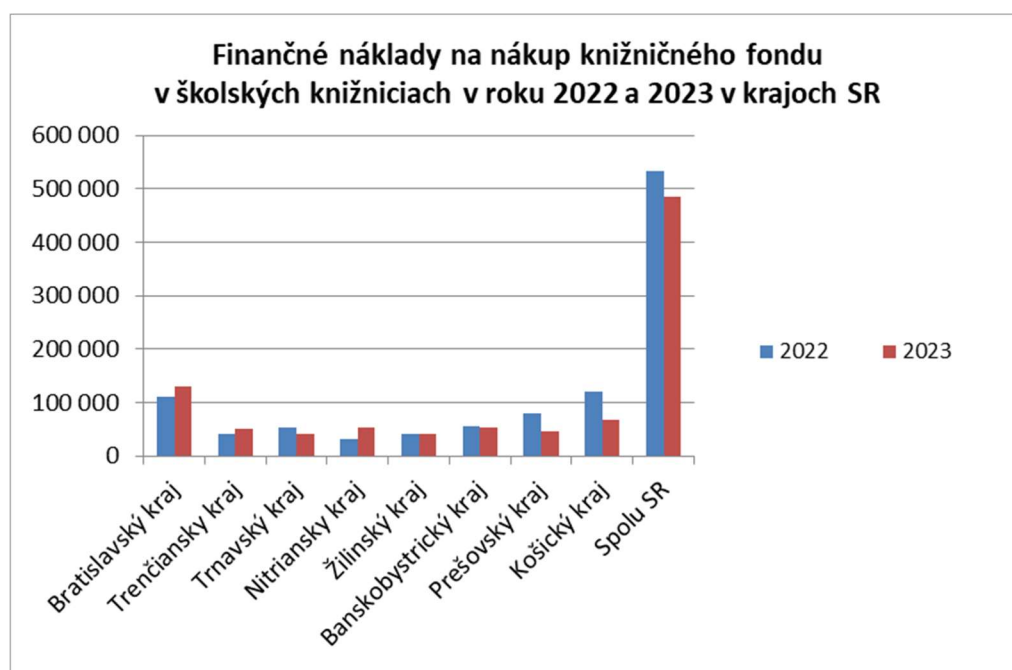
V klesajúcom poradí uvádzame školské knižnice v krajocho Slovenskej republiky z hľadiska najväčšieho **poklesu objemu vynaložených finančných prostriedkov na nákup knižničného fondu**:

- školské knižnice Košického kraja **pokles o 43,50 %** (v roku 2022 pokles o 23,53 % a v roku 2021 nárast o 173,72 %),
- školské knižnice Prešovského kraja **pokles o 42,49 %** (v roku 2022 pokles o 42,72 % a v roku 2021 nárast o 199,32 %),
- školské knižnice Trnavského kraja **pokles o 20,69 %** (v roku 2022 pokles o 30,04 % a v roku 2021 nárast o 337,47 %),
- školské knižnice Banskobystrického kraja **pokles 1,77 %** (v roku 2022 pokles 26,58 % a v roku 2021 nárast 213,09 %),
- školské knižnice Žilinského kraja **nárast o 1,99 %** (v roku 2022 pokles o 59,74 % a v roku 2021 nárast o 27,86 %),
- školské knižnice Bratislavského kraja **nárast o 17,31%** (v roku 2022 pokles 10,00% a v roku 2021 nárast o 172,84 %),
- školské knižnice Trenčianskeho kraja **nárast o 21,81 %** (v roku 2022 pokles o 56,21 % a v roku 2021 nárast o 198,40 %),
- školské knižnice Nitrianskeho kraja **nárast o 72,80 %** (v roku 2021 pokles o 64,04 % a v roku 2021 pokles o 10,79 %).

Tabuľka 12 Finančné náklady na nákup knižničného fondu v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023 v krajocho Slovenskej republiky

Ukazovateľ	2022	2023	Nárast/pokles (%)
Bratislavský kraj	110 429	129 546	+17,31
Trenčiansky kraj	42 665	51 973	+21,81
Trnavský kraj	53 011	42 042	-20,69
Nitriansky kraj	30 954	53 490	+72,80
Žilinský kraj	40 595	41 401	+1,99
Banskobystrický kraj	55 372	54 394	-1,77
Prešovský kraj	78 971	45 415	-42,49
Košický kraj	121 035	68 384	-43,50
Spolu Slovenská republika	533 032	486 645	-8,70

Graf 11 Finančné náklady na nákup knižničného fondu v školských knižniciach v rokoch 2022 a 2023 v krajocho Slovenskej republiky

V prípade **23 školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami** bol, naopak, zaznamenaný **nárast** finančných nákladov na **nákup knižničného fondu**, a to až o **38%**. Za dôležité považujeme uviesť, že v roku 2022 to bol výrazný pokles finančných prostriedkov na nákup knižničného fondu (o 86 %). Otázkou teda zostáva, či sa nezopakovala rovnaká štatistická chyba ako v roku 2021, kedy niekoľko školských knižníc integrovaných s verejnými knižnicami nesprávne započítalo do tohto štatistického ukazovateľa aj cenu knižničných dokumentov, ktoré získali bezodplatným prevodom od obce v rámci realizácie už niekoľkokrát spomínanej eurofondovej výzvy *na budovanie a zlepšenie technického vybavenia jazykových učební, školských knižníc, odborných učební rôzneho druhu v základných školách*.

PODPORA NIVaM ŠKOLSKÝM KNIŽNICIAM

NIVaM je poverený metodickým riadením školských knižníc v oblasti tvorby metodických materiálov a poskytovaním odborného poradenstva. Metodické riadenie pre školské knižnice plnilo svoje **strategické poslanie** v roku 2023 viacerými **spôsobmi a formami**.

Odborné konzultácie pre školských knihovníkov

Odborná poradenská a konzultačná služba poskytovaná zriaďovateľom školských knižníc a školským knihovníkom v rámci výkonu odborných knižničných činností (napr. doplňovanie knižničného fondu, odborná evidencia a spracovanie knižničných dokumentov, revízia knižničného fondu, vyradovanie knižničného fondu, organizácia, uchovávanie a ochrana knižničného fondu a poskytovanie knižnično-informačných služieb), pri zriadení, zlúčení alebo zrušení školskej knižnice, pri vyplňovaní výkazu štatistického výkazu za rok 2022, a to vo forme elektronickej pošty (3 644 konzultácií), telefonicky (821 konzultácií) a osobne (3 konzultácie, návštevy v školských knižniciach).

Priebežná aktualizácia informácií a metodických dokumentov v rámci webového sídla NIVaM v časti *Knižnica*

V rámci webového sídla NIVaM (www.nivam.sk) v časti *Knižnica* sa nachádza sekcia **Školské knižnice**, ktorej webové rozhranie obsahuje aktuálne informácie a metodické dokumenty, ktoré sú adekvátne pre činnosť školských knižníc a ktoré uľahčujú a zefektívňujú prácu školským knihovníkom a zriaďovateľom školských knižníc. Uvedené **webové rozhranie bolo v roku 2023 rozdelené na kategórie**: *Aktuality, Štatistika školských knižníc, Zriadenie školskej knižnice, Pomôcky pre doplňovanie knižničného fondu, Príručka pre školského knihovníka, Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc, Medzinárodná konferencia Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl, Informačná výchova, Podujatia na podporu a rozvoj čitateľskej gramotnosti, Príklady dobrej praxe zo školských knižníc, Celoslovenský projekt pre stredné školy Záložka do knihy spája slovenské školy, Česko-slovenský projekt pre základné školy a osemročné gymnáziá Záložka do knihy spája školy, Celoslovenský projekt Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice, Adresár školských knižníc v Slovenskej republike, Kontakty*. Jednotlivé **kategórie sa ďalej členia na podkategórie**. Napríklad kategória *Zriadenie školskej knižnice* sa člení na podkategórie: *Legislatíva, Koncepcia vybavenia školských knižníc, Metodické materiály, Medzinárodné odporúčania, Automatizované knižnično-informačné systémy*.¹¹

Vypracovanie a aktualizácia metodických materiálov:

- **Metodický pokyn Oznam o začatí štátneho štatistického zisťovania MŠVVaŠ SR a vyplňovaní štatistického výkazu o školskej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01**
Obsahuje podrobnosti o zbere štatistických údajov o školskej knižnici a doplňujúce informácie k vykazovaniu štatistických údajov za oblasť knižničného fondu, používateľov, výpožičiek a služieb, doplňajúcich ukazovateľov, informačných technológií, zamestnancov knižnice, hospodárenia a siete knižníc za kalendárny rok 2022. Jeho doplnkom sú kontaktné údaje na technickú podporu zamestnancov CVTI SR a RÚŠS v sídle každého kraja.

¹¹ V januári 2024 došlo k novej úprave zverejnených informácií a dokumentov v rámci webového rozhrania v sekcii Školské knižnice.

- Metodické usmernenie č. 1/2023 k povinným evidenciám školskej knižnice**
 Dopĺňa a upravuje postup pri povinných evidenciách školskej knižnice v súlade s vyhláškou ministerstva kultúry č. 201/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie knižničných dokumentov a o revízii a vyradovaní knižničného fondu v knižniciach, ktorá bola zriadená v súlade so zákonom o knižniciach a upravuje rozsah požadovaných údajov pre štátne štatistické zisťovanie za rok 2023, ktoré je povinná škola ako spravodajská jednotka v zmysle zákona č. 540/2001 Z. z. o štátnej štatistike v znení neskorších predpisov poskytnúť ministerstvu školstva. Jeho súčasťou je päť vzorových materiálov na vedenie evidencie používateľov, absenčných výpožičiek, prezenčných výpožičiek, vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí a denného zápisu o činnosti školskej knižnice.
- Metodické usmernenie č. 2/2023 k spracúvaniu osobných údajov používateľov školskej knižnice**
 Spresňuje rozsah spracúvania osobných údajov používateľov školskej knižnice na prihláške za používateľa školskej knižnice do 15 rokov a za používateľa školskej knižnice v súlade s § 18 zákona o knižniciach. Jeho súčasťou sú dve prílohy, a to Prihláška za používateľa školskej knižnice do 15 rokov a Prihláška za používateľa
- Metodické usmernenie k vykázaniu počtu výpožičiek vo Výkaze o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVaŠ SR) 10 – 01 za rok 2022**
 Dopĺňa a upravuje podrobný postup školskej knižnice pri evidencii absenčných výpožičiek a evidencii prezenčných výpožičiek. Metodické usmernenie bolo zaslané dotknutým 147 spravodajským jednotkám – školským knižniciam 15. marca 2023.
- Metodické usmernenie k nevykázaniu žiadneho vzdelávacieho a kultúrno-spoločenského podujatia vo Výkaze o školskej a akademickej knižnici Škol (MŠVVaŠ SR) 10 – 01 za rok 2022**
 Dopĺňa a upravuje podrobný postup školskej knižnice pri evidencii vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí. Metodické usmernenie bolo zaslané dotknutým 313 spravodajským jednotkám – školským knižniciam 21. marca 2023.
- Metodické usmernenie č. 3/2023 k povinnému uzatvoreniu odbornej evidencie v školskej knižnici za rok 2023**
 Obsahuje podrobnosti pri uzatvorení povinných odborných evidencií školskej knižnice vedených v listinnej forme alebo v elektronickej forme v súlade s platnými právnymi predpismi za kalendárny rok 2023. Jeho súčasťou sú tri prílohy. Prvou prílohou je *Vzor záznamu o uzatvorení a autorizácii čiastkového prírastkového zoznamu v elektronickej podobe, ktorý viedla Školská knižnica Základnej školy v Ábelovej*. Druhou prílohou je *Vzor tlačeného výstupu čiastkového prírastkového zoznamu vedeného prostredníctvom knižnično-informačného systému za rok 2023*. Treťou prílohou je *Vzor záznamu o uzatvorení a autorizácii čiastkového zoznamu úbytkov v elektronickej podobe, ktorý viedla Školská knižnica Základnej školy v Ábelovej*.
- Metodický materiál Vzor prírastkového zoznamu s povinnými identifikačnými údajmi o knižničnom dokumente**
 Obsahuje povinné identifikačné údaje o knižničnom dokumente pre technickú podporu tlače čiastkového prírastkového zoznamu v elektronickej forme v automatizovanom knižnično-informačnom systéme Clavius. Metodický materiál bol zaslaný školským

knižniciam, ktorý vlastnili uvedený knižnično-informačný systém a mali problém so zápisom povinných identifikačných údajov o knižničnom dokumente.

- **Metodický pokyn pre vyplňovanie štatistického výkazu o školskej knižnici Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01 určeného pre automatizované spracovanie s účinnosťou od 1. septembra 2023**

Materiál bol aktualizovaný o nové skutočnosti najmä v moduloch Knižničný fond, Používatelia, Výpožičky a služby, Pracovníci v knižnici v spolupráci s ministerstvom školstva a CVTI SR.

- **Metodický materiál *Webový register pre zber štatistických údajov o školskej knižnici MŠVVaŠ SR za rok 2023***

Bol vypracovaný pre potreby CVTI SR, ktoré malo za úlohu vykonať adresný zber štatistických údajov o 1 516 školských knižniciach za rok 2023.

- **Metodický materiál *Užívateľská príručka Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01 Výkaz o školskej a akademickej knižnici***

Bol aktualizovaný s spolupráci CVTI SR a obsahoval všetky podrobnosti pre prácu s webovou aplikáciou daného štatistického výkazu.

- **Metodický materiál *Kalendár vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí Oddelenia Slovenskej pedagogickej knižnice¹² pre školské knižnice na rok 2023***

Obsahuje prehľad o organizovaní národných a medzinárodných vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí určených na skvalitnenie činnosti školských knižníc a podporu tvorivého vzdelávania a kreatívneho čítania v základných školách, v stredných školách a v školských knižniciach v roku 2023.

- **Elektronická metodická báza *Automatizované knižnično-informačné systémy* – aktualizovaná**

Obsahuje históriu, zloženie modulov, základné technické a komunikačné zabezpečenie, cenník pre školské knižnice a referencie o vhodných automatizovaných knižnično-informačných systémoch pre školské knižnice. Sú to tieto automatizované knižnično-informačné systémy: Biblib, Clavius, Knižnično-informačný systém pre malé a stredné knižnice, Profilib, Tritius.

- **Metodický materiál *Podujatia na podporu a rozvoj čitateľskej gramotnosti* – aktualizovaný**

Obsahuje prehľad príkladov na realizáciu rôznych foriem a metód individuálnej alebo kolektívnej práce s používateľmi školskej knižnice. Osobitne sú v ňom uvedené projekty metodiky NIVaM pre školské knižnice zamerané na podporu čitateľskej gramotnosti a zvlášť projekty iných subjektov. Uvedený materiál je vhodný aj pre základné školy a stredné školy, ktoré majú len kabinetné zbierky, pretože účasť v niektorých projektoch nie je podmienená zriadením školskej knižnice.

- **Elektronická metodická báza *podujatí Príklady dobrej praxe zo školských knižníc***
Register slúži ako úložisko metodickej bázy podujatí zameraných na podporu zvyšovania úrovne čitateľskej gramotnosti a kultúry čítania žiakov základných

¹² V súvislosti s organizačnou zmenou NIVaM k 1. júnu 2023 došlo k premenovaniu oddelenia Slovenská pedagogická knižnica na oddelenie knižničných a informačných služieb.

škôl a stredných škôl, ktoré zorganizovali školské knižnice. Jeho cieľom je ponúknuť školským knihovníkom a pedagogickým zamestnancom praktické námety a zdroj inšpirácie na zorganizovanie podobných alebo kreovaných podujatí. Metodická báza podujatí je priebežne doplňovaná **metodickými listami** podujatí, ktoré na princípe dobrovoľnosti vypracúvajú školskí knihovníci z ocenených školských knižníc v rámci celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice*. V rámci nej sa zvlášť nachádzajú námety pre základné školy a námety pre stredné školy. K 31. decembru 2023 bolo zverejnených 93 metodických listov.

- **Elektronická metodická báza podujatí Príklady akcií informačnej výchovy**
Register slúži ako úložisko metodických listov pre organizáciu vzdelávacích akcií zameraných na podporu zvyšovania úrovne informačnej výchovy. Jeho cieľom je ponúknuť školským knihovníkom a učiteľom praktické námety a zdroj inšpirácie na zorganizovanie podobných alebo kreovaných akcií. V súčasnosti obsahuje práce študentiek 1. ročníka magisterského štúdia v študijnom programe *Učiteľstvo pre primárne vzdelávanie* Pedagogickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave realizované v školskom roku 2017/2018 pod vedením prof. PhDr. Olgy Zápotočnej, CSc. Počas roka 2023 nebola doplnená novými metodickými listami.
- **Propagačný leták Štruktúra webu časti Školské knižnice** – aktualizovaný
Obsahuje mapu webového rozhrania NIVaM, a to v časti *Knižnica*, sekcia **Školské knižnice**. Ide o rozdelenie od kategórií na najvyššej úrovni cez kategórie na nižších úrovniach až po konkrétne dokumenty.

Adresár regionálnych knižníc poskytujúcich metodickú pomoc pre školské knižnice – aktualizovaný

Obsahuje údaje o regionálnych knižniciach v rámci Slovenskej republiky, ktoré majú právo poskytnúť metodickú pomoc a poradenské služby školským knižniciam a upozorňovať ich na nedostatky v poskytovaní knižnično-informačných služieb. Samotné údaje sú rozdelené do nasledujúcich častí: názov samosprávneho kraja, názov a adresa knižnice, webové sídlo knižnice, meno kontaktnej osoby, telefónne číslo a elektronická adresa.

Adresár školských knižníc v Slovenskej republike – aktualizovaný

Obsahuje 19 identifikačných údajov o zriadených školských knižniciach v súlade s platnou legislatívou, a to: *kód školy, evidenčné číslo v Zozname knižníc Slovenskej republiky, názov školskej knižnice, názov školy, mesto/obec, ulica, PSČ, predvoľba, telefón, štatutárny orgán školy/riaditeľ školy, email školy, vedúci školský knihovník, email vedúceho školského knihovníka, webové sídlo školy, názov knižnično-informačného systému, rozvojový projekt ministerstva školstva Elektronizácia a revitalizácia školských knižníc, kód okresu, druh školy, forma zriaďovateľa*. V sledovanom období sa aktualizoval v mesačných intervaloch, a to na základe zaslaných formulárov (kópií) o zriadení školských knižníc a oznamov (kópií) o zrušení školských knižníc zákonným spôsobom a na základe spolupráce so sekciou informačných technológií ministerstva školstva. Na základe spolupráce s ministerstvom kultúry bola priebežne vykonaná kontrola zaslaných písomností zriaďovateľmi školských knižníc do Zoznamu knižníc Slovenskej republiky a do Adresára školských knižníc v Slovenskej republike, a to buď vo forme oznamu o zrušení školskej knižnice v súlade s platnou legislatívou, alebo vo forme vyplneného formulára o zriadení školskej knižnice. Následne boli vykonané potrebné zmeny v oboch dokumentoch. V období od 17. júla do 28. júla 2023 bola v Adresári školských knižníc v Slovenskej republike vykonaná úplná revízia vybraných údajov, a to: titul, meno a priezvisko riaditeľa školy, e-mail školy, webové sídlo školy. Bolo

aktualizovaných 300 údajov. Adresár školských knižníc v Slovenskej republike je sprístupnený verejnosti na webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk), a to v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice, a na webovom sídle Slovenskej národnej knižnice.

Konferencia školských knižníc

Konferenciu školských knižníc na tému **Budúcnosť školských knižníc** zorganizoval Odbor podpory neformálneho vzdelávania NIVaM 17. mája 2023 v Mestskom úrade Zvolen. Zúčastnili sa jej zástupcovia pedagogickej a knižničnej verejnosti zo Slovenskej republiky a jeden hosť z Českej republiky. Nosnou témou konferencie bolo charakterizovať budúcnosť školských knižníc, ktoré môžu byť miestami prijatia, bezpečia, rozvoja talentov a čitateľskej gramotnosti. V rámci prednášok odzneli príspevky vyzdvihujúce potrebu spoločného zamýšľania sa nad zefektívnením fungovania školských knižníc, pozitívne príklady zo Slovenska i zo zahraničia. V panelovej diskusii sa hovorilo o spolupráci a nastavení celonárodnej podpory pre školské knižnice. Podujatia sa zúčastnilo 41 účastníkov. Jeho partnerom bolo Mesto Zvolen.

Príprava, realizácia a vyhodnotenie 14. ročníka česko-slovenského projektu pre základné školy a osemročné gymnáziá Záložka do knihy spája školy

V októbri, v Medzinárodnom mesiaci školských knižníc 2023, sa **134 008 žiakov z 1 180 základných škôl a osemročných gymnázií zo Slovenskej republiky a z Českej republiky** zapojilo do 14. ročníka česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy* na vyhlásenú tému *Inšpirujúci svet príbehov, rozprávok a básní*. Cieľom česko-slovenského projektu bolo podporiť rovesnícke čítanie prostredníctvom výmeny záložiek do kníh a nadviazať kontakty medzi českými a slovenskými základnými školami a osemročnými gymnáziami. Rovnako jeho zámerom bolo aj poznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry a života žiakov v oboch priateľských republikách. Neoceniteľným benefitom uvedeného česko-slovenského projektu bolo aktívne zapojenie do podpory kreatívneho čítania aj žiakov s mentálnym postihnutím, žiakov s narušenou komunikačnou schopnosťou, žiakov pochádzajúcich zo sociálne alebo jazykovo znevýhodneného prostredia, ktorí mimo školy nemajú prístup k čítaniu kníh. Záštitu nad česko-slovenským projektom prevzala Knižnica Jiřího Mahena v Brne. Vyhodnotenie česko-slovenského projektu je sprístupnené na webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk), a to v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice, záložka Česko-slovenský projekt pre základné školy a osemročné gymnáziá Záložka do knihy spája školy, a na webovom sídle Knižnice Jiřího Mahena v Brne (www.kjm.cz).

Príprava, realizácia a vyhodnotenie 12. ročníka celoslovenského projektu pre stredné školy Záložka do knihy spája slovenské školy

V októbri sa takisto pri príležitosti Medzinárodného mesiaca školských knižníc 2023 zapojilo **9 036 žiakov zo 172 stredných škôl do 12. ročníka celoslovenského projektu Záložka do knihy spája slovenské školy** na vyhlásenú tému **Hrdinovia detektívnych románov**. Celoslovenský projekt zorganizoval NIVaM s cieľom podporiť rovesnícke čítanie a rozvoj informačných schopností, zručností a návykov žiakov stredných škôl a umožniť školám kreatívnu formou oživiť vyučovanie. Rovnako jeho zámerom bolo, aby sa stredoškólcovia zážitkovým spôsobom oboznámili so životom a literárnou tvorbou najznámejších spisovateľov detektívnych románov. Pridanou hodnotou projektu bolo nadviazanie nových priateľských kontaktov medzi partnerskými školami a rovesníkmi zo všetkých kútov Slovenska. Vyhodnotenie celoslovenského projektu je sprístupnené na webovom sídle NIVaM (www.nivam.sk), a to v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice, záložka Celoslovenský projekt pre stredné školy Záložka do knihy spája slovenské školy.

Príprava, realizácia a vyhodnotenie 19. ročníka celoslovenského projektu Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice k Medzinárodnému dňu školských knižníc

Pri príležitosti Medzinárodného dňa školských knižníc 23. októbra 2023 sa **167 školských knižníc** v základných školách, stredných školách a spojených školách s celkovým počtom **30 862 účastníkov** z radov žiakov, pedagogických zamestnancov a pozvaných hostí zapojilo do 19. ročníka celoslovenského projektu *Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice* na vyhlásenú tému *Školská knižnica vám dáva priestor na to, aby ste boli výnimoční*. Cieľom celoslovenského projektu bolo reflektovaním aktuálnej doby, kreativitou a zábavnými formami práce s knihou podporiť pozitívny a trvalý vzťah k školskej knižnici, ku knihe a k samostatnému čítaniu žiakov. Jeho zámerom bolo tiež zavádzanie inovatívnych prvkov v školskej knižnici, netradičných spôsobov výpožičiek, využívanie moderných technológií nezvyčajným spôsobom, či vedenie rozhovorov na aktuálne témy, ako sú napríklad rozpoznanie hoaxov a ako sa dopátrať pravdy z prečítaného. Cenným bonusom celoslovenského projektu bolo, že každý žiak prispel svojou inšpiráciou a svojím talentom k slávnostnému priebehu osláv. Prvým siedmim víťazom celoslovenského projektu venoval NIVaM **knižné publikácie v celkovej hodnote 2 000 €** na základe ich vlastného výberu. Partnermi celoslovenského projektu boli: **Klub mladých čitateľov Albatros** (www.kmc.sk), **Vydavateľstvo Tatran** (www.slovatatan.sk), **Knižná edícia pre malých čitateľov Stonožka** (www.stonozka.sk) a **Knižná edícia pre mladých čitateľov YOLI** (www.yoli.sk). Uvedení partneri spoločne darovali ďalším štyrom oceneným školským knižniciam **knižničné publikácie** v celkovej hodnote **460 €** do ich knižničných fondov. Vyhodnotenie celoslovenského projektu je sprístupnené na webovom NIVaM (www.nivam.sk), a to v časti Knižnica, sekcia Školské knižnice, záložka Celoslovenský projekt Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice.

Príprava a realizácia dvoch celoslovenských online odborných seminárov zameraných na vedenie povinných odborných evidencií školskej knižnice a na elektronizáciu školských knižníc

Oba celoslovenské online odborné semináre boli zorganizované v dňoch 28. marca 2023 a 30. marca 2023 pre **195 účastníkov**, z ktorých najväčšie zastúpenie mali školskí knihovníci zo základných škôl a stredných škôl. V rámci doobedňajšieho programu odznela obsírna prednáška metódičky pre školské knižnice na tému *Povinné odborné evidencie a ďalšie evidencie školskej knižnice*. V rámci poobedňajšieho programu boli prezentované štyri automatizované knižnično-informačné systémy (Tritius, Biblib, Knižnično-informačný systém pre malé a stredné knižnice, Profilib), ktoré využívajú školské knižnice.

Vyhodnotenie plnenia Uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 620/2014 týkajúceho sa Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015 – 2020: vyhodnotenie za rok 2022

Materiál bol vypracovaný pre potreby ministerstva školstva a obsahoval vyhodnotenie plnenia strategických oblastí vyplývajúcich za rok 2022 za sieť školských knižníc.

Prednášková činnosť

V rámci prednáškovej činnosti boli odprezentované metódičkou pre školské knižnice **tri prednášky**. Prvé dve prednášky s rovnakým názvom *Povinné odborné evidencie a ďalšie evidencie školskej knižnice* odzneli na celoslovenských online odborných seminároch zameraných na vedenie povinných odborných evidencií školskej knižnice a na elektronizáciu školských knižníc. Tretia prednáška bola prezentovaná pod názvom *Analýza stavu školských knižníc za rok 2022 a projekty na podporu čítania* na Konferencii školských knižníc, ktorá sa konala vo Zvolene. Jej jadro tvorili informácie a dáta o činnosti školských knižníc a prezentácia najoriginálnejších a najpútavejších čitateľských aktivít zorganizovaných v rámci dvoch

celoslovenských projektov a jedného medzinárodného projektu, ktoré zorganizoval NIVaM na podporu jazykovej kultúry, tvorivého vzdelávania a rozvoja čitateľskej gramotnosti. Doplnkom boli informácie o výrazne pozitívnych a negatívnych skutočnostiach a návrh opatrení na zlepšenie stavu a činností školských knižníc.

Publikačná činnosť

Informácie o činnosti školských knižníc, projektoch na podporu čítania žiakov základných škôl a stredných škôl a aktivitách metodiky NIVaM pre školské knižnice boli publikované v odbornom elektronickom periodiku (napr. *Knižnica*) a na webovom sídle NIVaM. Celkovo bolo publikovaných **9 článkov**.

Propagačná činnosť

Činnosť školských knižníc, projekty na podporu čítania žiakov základných škôl a stredných škôl a aktivity metodiky NIVaM pre školské knižnice boli propagované prostredníctvom tlačových správ v **elektronických médiách** (napr. informačný portál NIVaM, informačný portál ministerstva školstva).

Členstvo v pracovnej komisii

Metodička pre školské knižnice bola členkou odbornej komisie **Fondu na podporu umenia** pre hodnotenie žiadostí o poskytnutie finančných prostriedkov z FPU z Programu 5 – Pamäťové a fondové inštitúcie, Podprogram 5.1 Knižnice.

ZHRNUTIE

Na základe **analýzy vybraných štatistických ukazovateľov o 1 516 školských knižniciach za rok 2023** môžeme konštatovať pretrvávajúce výrazné **pozitívne zistenia** i najčastejšie sa vyskytujúce **negatívne zistenia** v oblasti zabezpečenia prevádzky a činnosti školských knižníc.

Za výrazné pozitívne zistenia považujeme:

- **Pretrvávajúci záujem o podporu kreatívneho rovesníckeho čítania, o podporu systematického rozvíjania informačných schopností, zručností, návykov a osobných talentov žiakov a o podporu zvyšovania vzdelanostnej úrovne používateľov** – dokazuje to napríklad zapojenie **1 519** slovenských a českých základných škôl a stredných škôl zo Slovenskej republiky a z Českej republiky s celkovým počtom **173 906** žiakov, pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a rodičov žiakov do troch októbrových projektov, ktoré organizoval NIVaM na podporu kreatívneho čítania a tvorivého vzdelávania.
- **Trvalo zreteľnú angažovanosť samotných zriaďovateľov školských knižníc a školských knihovníkov na prevádzke a činnosti svojich školských knižníc, ktorí si uvedomovali prínos poskytovania kvalitných knižnično-informačných služieb pre zvyšovanie úrovne tvorivého vzdelávania všetkých členov školskej komunity, informačných zručností, čítania s porozumením a kvality ich života** – dokazuje to aktívne využívanie odborného poradenstva a konzultačnej služby NIVaM pri výkone odborných knižničných činností a pri organizovaní vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí zameraných na podporu jazykovej kultúry, invenčného vzdelávania a čitateľskej gramotnosti používateľov v celkovom počte

4 468 odborných konzultácií a rovnako aj **aktívna účasť 195 zriaďovateľov školských knižníc a školských knihovníkov** na dvoch marcových celoslovenských online odborných seminároch zameraných na vedenie povinných odborných evidencií školskej knižnice a na elektronizáciu školskej knižnice, ktoré zorganizoval NIVaM.

- **Aktívne využívanie rôznych foriem financovania činnosti školských knižníc zriaďovateľmi školských knižníc** – dokazuje to ich zapojenie sa do výziev na predkladanie projektov financovaných zo štrukturálnych fondov Európskej únie, výziev rôznych občianskych združení a nadácií, poprípade získanie finančných prostriedkov od rodičovských združení.

Za najčastejšie sa vyskytujúce negatívne zistenia a zároveň oblasti vyžadujúce zlepšenie považujeme:

- **Nízku úroveň finančného zabezpečenia školských knižníc** – dokazujú to najmä napríklad získané štatistické údaje z oblasti ročného prírastku knižničných jednotiek, informačných technológií a hospodárenia školských knižníc.
- **Nízku úroveň zabezpečenia systematického dopĺňovania knižničného fondu** – dokazujú to zistenia v oblasti ročného prírastku knižničných jednotiek vo forme nákupu. Napríklad v roku 2023 až 59 % zriaďovateľov školských knižníc nevyčlenilo zo svojich rozpočtov žiadne finančné prostriedky na nákup knižničného fondu.
- **Nízku úroveň elektronizácie vnútorných knižničných procesov, kooperácie a výmeny informácií s inými knižnicami a aplikácie informačných a komunikačných technológií** – dokazujú to napríklad tieto zistenia, a to, že približne 65 % školských knižníc nevlastní alebo nepracuje s automatizovaným knižnično-informačným systémom a približne 94 % školských knižníc nemá vystavený online katalóg na internete buď z dôvodu, že školská knižnica nevlastní automatizovaný knižnično-informačný systém, alebo v prípade jeho vlastnenia má iný dôvod na jeho nevystavovanie (napr. nespracovanie celého knižničného fondu).
- **Nízku úroveň zabezpečenia odborných knižničných činností školských knižníc** – dokazujú to aj zistenia z predchádzajúcich štatistických období. Základným a rozhodujúcim dôvodom je, že funkciu školského knihovníka vykonávali predovšetkým učitelia slovenského jazyka a literatúry, a to popri vyučovaní ako činnosť súvisiacu s výchovno-vzdelávacou činnosťou učiteľa, alebo vychovávateľa, bez odborného knihovníckeho vzdelania¹³. Zároveň mnohí z nich poukazovali aj na nedostatok času venovať sa práci v školskej knižnici popri „základnom pracovnom úväzku“. Druhým dôvodom, a nie menej závažným, je finančné ohodnotenie práce školského knihovníka. Pri riadených rozhovoroch so školskými knihovníkmi sa ukázalo, že časť zriaďovateľov školských knižníc buď nedokázala vo svojich rozpočtoch (v takzvanom normatívnom financovaní) vyčleniť finančné prostriedky na mzdové ohodnotenie školského knihovníka, alebo vyčlenila len nízky objem finančných prostriedkov, čo veľa

¹³ Túto skutočnosť potvrdzujú napríklad štatistické údaje zo súhrnného výkazu Škol (MŠVVŠ SR) 10 – 01 o školskej knižnici do roku 2020. Napríklad v roku 2020 bolo z celkového počtu 1 803 školských knihovníkov len 25 školských knihovníkov s vysokoškolským knihovníckym vzdelaním a 27 školských knihovníkov so stredoškolským vzdelaním. Od roku 2021 na základe rozhodnutia ministerstva školstva nie je predmetom štatistického zisťovania dosiahnuté knihovnícke vzdelanie školských knihovníkov.

školských knihovníkov považovalo za najvýznamnejšiu prekážku v dosahovaní cieľov školskej knižnice a plnení jej úloh.

OPATRENIA

Návrh opatrení na skvalitnenie úrovne zabezpečenia prevádzky a činnosti školských knižníc:

- Vyčleniť **finančné prostriedky na prevádzku školskej knižnice z rozpočtu zriaďovateľa školskej knižnice** a zároveň využívať **mimorozpočtové zdroje**.
- Pripraviť rozvojový projekt napríklad s názvom *Elektronizácia školských knižníc*, ktorý by bol zameraný na skvalitnenie, modernizáciu a ďalší rozvoj školských knižníc v oblasti automatizácie vnútorných knižničných procesov, kooperácie a výmeny informácií s inými knižnicami, aplikácie informačných a komunikačných technológií s cieľom rozšíriť a skvalitniť dostupný a efektívny prístup k informačným zdrojom a knižnično-informačným službám. Jeho súčasťou by mali byť aj vyčlenené finančné prostriedky napríklad na pokrytie nákladov na obnovu alebo servis automatizovaných knižnično-informačných systémov, nákup nových počítačov, tlačiarň a čítačiek čiarových kódov.
- Každoročne realizovať rozvojový projekt (napr. *Čítame s radosťou*), ktorého prioritou by bola podpora a rozvíjanie čitateľskej gramotnosti prostredníctvom dopĺňovania kvalitného knižničného fondu, a to nielen v plnoorganizovaných školách, ale aj v málotriedkach, ktorých organizačnou súčasťou sú školské knižnice.
- Vytvoriť **podmienky na finančné odmeňovanie práce školského knihovníka** v rámci normatívneho financovania školy. Bolo by vhodné, ak by sa do budúcnosti **zvážili dva navrhované spôsoby mzdového ohodnenia školského knihovníka¹⁴**, a to následnou úpravou úväzku učiteľa v zákone č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
Prvý návrh úpravy úväzku učiteľa, ktorý vykonáva funkciu školského knihovníka podľa počtu žiakov školy: škola s počtom žiakov do 100 = 10 % úväzok školského knihovníka; škola s počtom žiakov do 200 = 25 % úväzok školského knihovníka; škola s počtom žiakov do 500 = 50 % úväzok školského knihovníka; škola s počtom žiakov nad 500 žiakov = 100 % úväzok školského knihovníka.
Druhý návrh úpravy úväzku učiteľa, ktorý vykonáva funkciu školského knihovníka podľa počtu žiakov školy: škola s počtom žiakov do 100 = zníženie úväzku učiteľa o 2 hodiny týždenne; škola s počtom žiakov do 200 = zníženie úväzku učiteľa o 4 hodiny týždenne; škola s počtom žiakov do 500 = zníženie úväzku učiteľa o 6 hodín týždenne; škola s počtom žiakov nad 500 žiakov = zníženie úväzku učiteľa o 8 hodín týždenne.
- Vytvoriť **podmienky pre vzdelávanie školských knihovníkov**, aby získali vedomosti a zručnosti potrebné pri výkone odborných knižničných činností.

¹⁴ Uvedené dva návrhy úväzku učiteľa vzišli z riadeného rozhovoru metodičky pre školské knižnice s riaditeľmi škôl a školskými knihovníkmi.

ZÁVER

Poslaním školskej knižnice je poskytovať informácie a poznatky a podporovať dokumentové zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacej činnosti. Školská knižnica utváraním knižničného fondu v súlade s profilom školy, poskytovaním základných a špeciálnych knižnično-informačných služieb, podporovaním celoživotného vzdelávania a seba vzdelávania najmä pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a žiakov, organizovaním vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí skvalitňuje vzdelávanie v škole, rozvíja informačné schopnosti, zručnosti a návyky svojich používateľov a podporujú rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov. Školská knižnica zároveň poskytuje bezpečný a priateľský priestor pre efektívne využitie voľného času pre všetkých členov školskej komunity.

Neoceniteľným benefitom poslania školskej knižnice je aj poskytovanie individuálneho poradenstva jej používateľom ohľadom využívania knižnično-informačných služieb, vyhľadávania informácií v informačných zdrojoch alebo konkrétnych knižných titulov potrebných napríklad pri príprave na vyučovanie, pri zážitkovom učení alebo pri sprievodných čitateľských aktivitách v rámci účasti v školských, národných, medzinárodných projektoch, či pri písaní školských úloh, riešení školských projektov alebo pri rozvíjaní ich profesionálnych a osobných záľub.

Mimoriadnym bonusom pre používateľov z radov žiakov je, že školský knihovník pri častej interakcii s nimi vie, čo ktorý z nich rád číta, o aké témy sa zaujíma a aká je jeho úroveň čítania. Na základe toho môže adresnejšie pracovať s každým žiakom a odporučiť mu vhodné knihy napríklad aj na podporu samoštúdia.

Výsledky analýzy kvantitatívnych a kvalitatívnych dát a poznatkov z aplikačnej praxe naznačujú, že i napriek výrazne obmedzujúcemu limitu, ako je nedostatok finančných prostriedkov na zabezpečenie prevádzky a činnosti školských knižníc, mnohé školské knižnice sa usilujú v čo najširšej miere podporovať individuálne a kolektívne formy práce s knihou a s inými informačnými zdrojmi a rozvíjať kognitívne, informačné a sociálne zručnosti a osobné talenty svojich používateľov. Dôkazom sú výsledky z inšpiratívnych, pútavých a hravých knižničných podujatí, v rámci ktorých školskí knihovníci zábavnou formou prehľbovali vzťah žiakov k čítaniu, ktoré im pomáha rozširovať slovnú zásobu a rozvíja ich inteligenciu, fantáziu, predstavivosť, zlepšuje ich jazykové a komunikačné zručnosti, uspokojuje ich emocionálne potreby, zušľachtľuje etické hodnoty a napomáha rozlišovať dobro od zla. Rovnako umožnili žiakom, aby pred školským kolektívom alebo pred pozvanými hosťami predviedli svoje schopnosti, vedomosti a talenty. A dokonca sa im podarilo z knižničných podujatí urobiť aj spoločenskú udalosť, pri ktorej sa žiaci dozvedeli niečo zaujímavé napríklad o knihe, spisovateľovi a tiež aj o sebe a druhých.

Ďalším dôkazom sú poznatky získané z vyhodnotení od slovenských a českých školských koordinátorov česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spája školy* a celoslovenského projektu *Záložka do knihy spája slovenské školy*, ktorým sa takisto podarilo zábavnou a hravou formou získať žiakov zo základných škôl a stredných škôl pre čítanie a poznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry, regionálnych zvykov či života žiakov v Slovenskej republike a Českej republike. Zhodne akcentovali zmysluplnosť poslania oboch uvedených projektov, ktoré žiakom z oboch republík umožnili vyberať si knihy podľa ich čitateľských záujmov, nenútené sa navzájom rozprávať o prečítanom a priateľsky odporučiť svojim spolužiakom i rovesníkom tie najzaujímavejšie knižné tituly, poprípade aj ich filmové spracovanie.

Na základe získaných kvalitatívnych dát od školských knihovníkov i od školských koordinátorov z uvedených projektov možno konštatovať, že sa darí motivovať k čítaniu a vytváraniu pevného základu pre ďalšie rozširovanie poznatkov i túžby vzdelávať sa všetkých žiakov školy, teda aj žiakov zo sociálne alebo jazykovo znevýhodneného prostredia či žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí sa buď stretávajú s malou podporou čítania v rodine, alebo v ich domácom prostredí dokonca absentujú knihy. Títo žiaci chápu, že vzdelávanie je celoživotný proces, ktorý bude mať vplyv aj na kvalitu ich života.

Záverom sa nádejame, že k plneniu poslania školských knižníc bude naďalej prispievať aj aktívne využívanie rôznych foriem financovania činnosti školských knižníc zriaďovateľmi školských knižníc napríklad aj zapojením sa do výziev financovaných zo štrukturálnych fondov Európskej únie, výziev ministerstva školstva, výziev rôznych občianskych združení a nadácií, popri prípade získavaním finančných prostriedkov od rodičovských združení, výsledkom čoho bude dopĺňovanie kvalitného knižničného fondu, získanie aktuálnych titulov, umožnenie efektívneho prístupu ku klasickým a elektronickým informačným zdrojom a poskytovanie kvalitných knižnično-informačných služieb.

LITERATÚRA

CENIGOVÁ, Rozália]: Pozvánka na celoslovenské online odborné semináre pre školské knižnice. In: *Národný inštitút vzdelávania a mládeže* [online]. [cit. 2023-02-13]. Dostupné na: <https://nivam.sk/pozvanka-na-celoslovenske-online-odborne-seminare-pre-skolske-kniznice/>.

CENIGOVÁ, Rozália]: Analýza stavu školských knižníc za rok 2022 a projekty na podporu čítania. In: *Národný inštitút vzdelávania a mládeže* [online]. [cit. 2023-05-09]. Dostupné na: <https://www.spgk.sk/?aktuality&sprava=analiza-stavu-skolskych-kniznic-za-rok-2022-a-projekty-na-podporu-citania>.

CENIGOVÁ, Rozália]: Čitateľské aktivity školských knižníc v roku 2022. In: *Knižnica*, roč. 24, č. 2 (2023), s. 41 – 56. ISSN 1336-0965 [online]. [cit. 2023-07-17]. Dostupné na: https://www.snk.sk/images/Edicna_cinnost/Casopis_Kniznica/2023/Kniznica_02_2023_komp let.pdf.

[CENIGOVÁ, Rozália]: Pozvánka na oslavy Medzinárodného dňa školských knižníc. In: *Národný inštitút vzdelávania a mládeže* [online]. [cit. 2023-09-14]. Dostupné na: <https://nivam.sk/pozvanka-na-oslavy-medzinarodneho-dna-skolskych-kniznic-2/>.

[CENIGOVÁ, Rozália]: Pozvánka na oslavy Medzinárodného dňa školských knižníc. In: *Národný inštitút vzdelávania a mládeže* [online]. [cit. 2023-10-17]. Dostupné na: <https://nivam.sk/vyse-140-000-ziakov-z-1-352-slovenskych-a-ceskych-skol-pripravuje-zalozku-do-knihy-pre-svojho-rovesnika/>.

[CENIGOVÁ, Rozália]: Skoro 200 školských knižníc sa dnes zapojí do osláv Medzinárodného dňa školských knižníc. In: *Národný inštitút vzdelávania a mládeže* [online]. [cit. 2023-10-23]. Dostupné na: <https://nivam.sk/skoro-200-skolskych-kniznic-sa-dnes-zapoji-do-oslav-medzinarodneho-dna-skolskych-kniznic>.

CENIGOVÁ, Rozália: Čitateľské aktivity školských knižníc v roku 2022. In: ***Knížnica***, roč. 24, č. 3 (2023), s. 63 – 71. ISSN 1336-0965 [online]. [cit. 2023-10-31]. Dostupné na: https://www.snk.sk/images/Edicna_cinnost/Casopis_Kniznica/2023/komplet_Kniznica_03_2023.pdf.

[CENIGOVÁ, Rozália]: Školské knižnice poznajú už víťazov 19. ročníka celoslovenského projektu Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice. In: ***Národný inštitút vzdelávania a mládeže*** [online]. [cit. 2023-11-29]. Dostupné na: <https://nivam.sk/skolske-kniznice-poznaju-uz-vitazov-19-rocnika-celoslovenskeho-projektu-najzaujimavejsie-podujatie-skolskej-kniznice/>.

[CENIGOVÁ, Rozália]: Vyše 143-tisíc slovenských a českých rovesníkov si vymenilo záložku do knihy a navzájom sa inšpirovalo k čítaniu najzaujímavejších kníh. In: ***Národný inštitút vzdelávania a mládeže*** [online]. [cit. 2023-11-30]. Dostupné na: <https://nivam.sk/vyse-143-tisic-slovenskych-a-ceskych-rovesnikov-si-vymenilo-zalozku-do-knihy-a-navzajom-sa-inspirovalo-k-citanu-najzaujimavejsich-knih/>.

<https://www.minedu.sk>

<https://nivam.sk/>

<http://www.slovtatran.sk>

<http://www.stonozka.sk>

<http://www.yoli.sk>

ADRESA A E-MAIL

Mgr. Rozália Cenigová
Oddelenie knižničných a informačných služieb
Odbor podpory neformálneho vzdelávania
Národný inštitút vzdelávania a mládeže
Pracovisko Hálova 6
851 01 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: rozalia.cenigova@nivam.sk